

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra primární pedagogiky

VYUŽÍVÁNÍ MĚSTSKÝCH A PŘÍMĚSTSKÝCH PARKŮ A
CYKLOSTEZEK MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI V PRAZE

USING URBAN AND SUBURBAN PARKS AND CYCLING ROADS BY
KINDERGARTEN IN PRAGUE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Věra Svobodová

Autor diplomové práce: Bc. Nikola Damková

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce dokončena:

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů.

V Praze dne .....

Podpis: .....

Děkuji vedoucí práce Mgr. Věře Svobodové za cenné rady, které mi při vytváření koncepce i během psaní práce poskytla. Děkuji i všem dalším členům katedry tělesné výchovy za podněty a vstřícnost.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá využíváním městských a příměstských parků a cyklostezek mateřskými školami, které leží v jejich blízkosti.

Teoretická část diplomové práce shrnuje základní terminologii, vysvětluje pojem les, lesopark, park, cyklostezka. Dále se snaží vymezit pojmy s tématem související (pohyb, motorika, sport). Samostatné kapitoly se také věnují lesní pedagogice, její historii a nově vznikajícímu trendu lesních mateřských škol.

Praktická část diplomové práce seznamuje s metodami výzkumu. Těmi jsou dotazníkové šetření, rozhovor a pozorování. Součástí výzkumu je i týdenní projekt pro děti z mateřských škol, vytvořený speciálně k tomuto tématu.

Dále se diplomová práce snaží odpovědět na stanovené hypotézy. Zkoumá spektrum činností dětí během pobytu venku, motivovanost dětí k aktivitám, využívání cyklostezek mateřskými školami. Zabývá se otázkou, které venkovní lokality děti k dopoledním aktivitám v mateřské škole preferují.

V závěru diplomová práce seznamuje s přehledem významných pražských parků.

Klíčová slova: park, les, cyklostezka, pohybové aktivity, příroda, mateřská škola

ANNOTATION

The thesis deals with the use of urban and suburban parks and cycle routes by neighbouring kindergartens.

The theoretical part of the thesis summarizes the basic terminology, explains the concept of forest, park, forest park, bicycle path. Furthermore, it is trying to define terms related to the topic (movement, motor skills, and sports). Separate chapters are also devoted to forest pedagogy, its history and the emerging trend of forest nurseries. The practical part of the thesis introduces methods of research. These are the questionnaire survey, interview and observation. Research is part of the weekly project for children from kindergartens, created specifically for this topic. Subsequently, the thesis seeks to answer the stated hypotheses.

It examines the range of the activities of children during their stay outside, motivation of children to activities, the use of cycling kindergartens. It examines which outdoor location children in kindergarten prefer for their morning activities. The thesis concludes with an overview of significant Prague parks.

Keywords: park, forest, cycling, physical activity, nature, kindergarten

Úvod

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na využívání městských a příměstských parků a cyklostezek mateřskými školami. K tomuto tématu jsem se přiklonila z osobních důvodů. Chtěla jsem zjistit, zda uvedené lokality mateřské školy opravdu využívají a jakým způsobem. Vidím totiž blízkost parku jako neocenitelnou výhodu. Mnoho mateřských škol má své zahrady nádherně zařízené. Nalezneme v nich nejrůznější typy herních prvků a hraček, které jsou dětem volně k dispozici. Jenže když rozhlédneme okolo sebe, uvědomíme si, v jaké době dnešní děti žijí. Mnoho dětí neví, co znamená něco nemít. Rodinní příslušníci, včetně rodičů, je zahrnují dary, hračkami a celkově vším, co “nutně“ potřebují. Několikrát za měsíc chodí děti do kin, aquaparků, dinoparků nebo shoppingparků. Kdy chodí děti s rodiči do přírody? Kdy se asi šli jen tak projít? Kolikrát za měsíc se zajdou podívat, jak se změnil park, který mají blízko svého bydliště. Chápu, že pokud se má průměrná česká rodina uživit, musí být zaměstnaní oba rodičové. Také v tomto případě využívají rodiče mateřských škol. Jejich úkolem je kromě jiného, doplnit funkci rodiny. Pokud tedy budeme chodit s předškolními dětmi během dopoledního programu mateřské školy výhradně na zahradu (i když krásně vybavenou), obzory jim nerozšíříme. Obecně lze říci, že veškeré nově pořizované vybavení představuje pro mateřskou školu významnou finanční zátěž. Barevně zajímavé předměty určené k pohybovým aktivitám jsou sice hezké, ale často velmi předražené a jejich využití je jednostranné. Ve využívání veřejné zeleně proto vidím velký potenciál. Parky, lesy a cyklostezky můžeme využívat zdarma po celý rok.

Podobně uvažují i lesní nebo přírodní mateřské školy a centra, která se v České republice začala objevovat. S jejich filozofií a programy seznamují samostatné kapitoly v teoretické části.

Funkci a význam zahrady však nijak nepodceňuji. Poskytuje dětem bezpečný prostor, který dobře znají. Na zahradě si děti mohou vytvořit vlastní políčka, zakopat poklady, zasadit stromky a vůbec se podílet na jejím zvelebování. Stává se tak pro ně místem k němuž děti získají určitou citovou vazbu. Na zahradě můžeme dětem nabídnout mnoho činností, které nelze provádět uvnitř mateřské školy. Pokud je k tomu venkovní vybavení přizpůsobeno, můžeme na zahradu přesunout i celý dopolední program pro děti. Proč bychom nemohli malovat kvetoucí stromy přímo pod nimi. Proč bychom si nemohli ptáky venku prohlédnout a pak poskakovat jako oni?

Děti si samozřejmě potřebují odpočinout od řízených činností a úkolů. Aktivity jim však stačí jen ukázat nebo nabídnout a oni už si samy vyberou. Všechno se odvíjí od aktivity a nápaditosti pedagoga. Určitě je jednodušší děti na zahradu “vypustit“ a hlídat aby se nikomu nic nestalo. Problém nastává v momentě, kdy se toto stane pravidlem.

Chtěla bych na tuto problematiku upozornit a otevřít jistě zajímavou diskuzi.

OBSAH

Úvod

1. Cíle.....	1
1.1 Úkoly.....	1
2. Teoretická část.....	2
2.2 Definice termínů.....	2
2.2.1 Park.....	2
2.2.1.1 Pražské parky.....	2
2.2.2 Lesopark.....	3
2.2.3 Les.....	3
2.2.3.1 Pražské lesy.....	4
2.2.4 Cyklostezka.....	4
2.2.4.1 Historie a vznik cyklostezek.....	5
2.3 Činnosti tělovýchovných, sportovních a turistických zaměření.....	5
2.4 Pohyb.....	7
2.4.1 Pohyb v oblasti environmentální – dítě a svět.....	8
2.4.2 Pohyb podle kurikula podpory zdraví.....	9
2.5 Motorika.....	11
2.5.1 Vývoj motoriky.....	11
2.5.2 Vývoj motoriky v předškolním dětství.....	13
2.6 Sport.....	15
2.7 Krátká literární historie pobytu v přírodě.....	16
2.8 Lesní pedagogika.....	18
2.8.1 Cíle lesní pedagogiky.....	19
2.9 Lesní mateřské školy.....	21
2.9.1 Filozofie.....	22
2.9.2 Typy lesních mateřských škol.....	22
2.9.3 Rozvoj hrubé a jemné motoriky v lesních MŠ.....	24
2.10 Vzdělávací programy určené pro děti předškolního věku.....	25
2.10.1 Nabídka programů pro MŠ (2011-2012).....	26
3. Praktická část.....	29
3.1 Metody výzkumu a kritéria hodnocení.....	29
3.2 Hypotézy.....	31
3.3 Dotazníkové šetření.....	32
3.4 Rozhovor s dětmi.....	38
3.4.1 Rozhovor – zahrada MŠ.....	39
3.4.2 Rozhovor – les poblíž MŠ.....	43
3.4.2.1 Otázky pro rozhovor – les a park (1.č.).....	43
3.4.2.2 Otázky pro rozhovor – les a park (2.č.).....	48
3.5 Pozorování dětí.....	55
3.6 Celotýdenní projekt.....	58
3.7 Přehled významných pražských parků.....	59

4. Diskuze.....	66
4.1 Potvrzení hypotéz.....	66
5. Závěry.....	69
6. Seznam použitých zdrojů.....	71
7. Přílohy	

1. CÍLE

Cílem diplomové práce je zjistit využívání parků a jiných druhů veřejné zeleně mateřskými školami, které leží v jejich blízkosti. Dále se diplomová práce pokouší zmapovat, jak často a jaké druhy aktivit jsou zde dětem nabízeny. Dílčím cílem je zjistit zda mateřské školy využívají cyklostezky v parcích. Diplomová práce se také snaží opovědět na otázku, k jakým spontánním aktivitám prostředí veřejné zeleně děti motivuje. Je podnětnější než prostředí zahrady?

1.1 Úkoly

1. Prostudovat dostupnou literaturu a další materiály týkající se tohoto tématu.
2. Popsat výzkumné metody a kritéria hodnocení.
3. Interpretovat výsledky všech částí výzkumu v souladu s vytyčeným cílem práce.
4. Vytvořit seznam hlavních pražských parků, lesoparků a lesů a charakterizovat je.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.2 Definice termínů

2.2.1 PARK

Park je část města nebo krajiny, ve které se nachází udržovaná zeleň. Park často obklopuje některé významnější budovy, např. zámky. Údržba parku je typicky financována městem nebo městskou částí, na jejímž území se park nachází, nebo majitelem přilehlé budovy. Funkce parku je především estetická a relaxační, lidé se do parku chodí procházet nebo jen posedět. Park je také vhodné místo pro hru dětí.

Typický park obsahuje stromy, cesty a záhony s květinami. Často obsahuje i vodní plochy, jako jezero nebo potok. Může obsahovat i různé dekorativní stavby, jako například sochy nebo fontány. Městské parky mohou také snižovat teplotu ve městech a slouží jako přírodní čistička vzduchu. (in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Park>, 2011)

2.2.1.1 Pražské parky

Pražské historické zahrady a parky představují jeden z pokladů, kterými se hlavní město může pyšnit. Jejich celkový počet přesahuje dvě stovky a počátek jejich zakládání spadá až do středověku.

První zahrady byly vesměs klášterní, ty soukromé, přiléhající k palácům nebo i nákladným měšťanským domům, přišly později, až s renesancí. Každá doba přitom vnášela do zahradní tvorby a podoby zahrad svůj vlastní styl, uspořádání, které odráželo dobovou filozofii a chápání prostoru. Součástí revoluční proměny předminulého století však byla pro mnohé měšťanstvo potěšující skutečnost, že šlechtici postupně otevřeli a přizpůsobili do té doby soukromé zahrady i veřejnosti. A stejně potěšující je, že mnohé z těchto zahrad se zachovaly dodnes, mnohé jsou rekonstruovány do svých původních podob a my se z jejich krásy můžeme těšit i nadále.

2.2.2 LESOPARK

Lesopark, neboli lesní park či park v lese, je obvykle příměstský les, který v sobě kombinuje prvky původního lesa a běžného městského parku. Na rozdíl od běžného lesa je zde potlačena jeho původní funkce, produkce dřevní hmoty, ve prospěch nové základní funkce. Tou je zde především oddech, odpočinek, relaxace, rekreace, zábava a sportovní aktivity obyvatelstva.

Nezanedbatelná je zde i jeho funkce okrasná, estetická a krajinotvorná. Z těchto důvodů lesoparky obvykle bývají zřizovány zejména na okrajích velkých měst, respektive v okolí velkých lidských sídlišť, v okolí lázeňských měst nebo v okolí hojně navštěvovaných rekreačních středisek.

Lesoparkovou úpravu mohou mít i některé zoologické zahrady (např. ZOO Brno nebo ZOO Ostrava), muzea v přírodě apod. Původní les zde bývá obohacen zejména o hustší síť upravených lesních cest, které mohou být doplněny lavičkami, altány, vodními fontánami, jezírky, pítky, plastikami a studánkami, veřejnými zahrádkami, dětskými hřišti, prostory vhodnými pro výcvik psů, drobnými zařízeními pro rekreační a kondiční sportování v přírodě a dalším vhodným občanským vybavením známým z běžných parků. Svým pojetím má velmi blízko k anglickému parku.

V ideálním případě běžný městský park na okraji města postupně přechází v lesopark, dále od města pak lesopark přechází v normální les.

(in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lesopark>, 2011)

2.2.3 LES

Jedná se o rostlinné společenstvo, které je tvořeno několika patry od bylinného tvořeno bylinami, až po stromové, tvořené dřevinami. Každé z těchto pater má své opodstatnění a tvoří fungující ekosystém. (in <http://www.priroda.cz/>, 2011)

Další zdroje uvádějí, že les je porost dřevin, v němž je vyvinuto stromové patro. Les je ekosystém, který tvoří tři složky. Rostlinná, živočišná a abiotické prostředí.

Pro podporu rekreačních funkcí lesa byly již v minulosti, při zakládání nových lesních ploch, budovány nejrůznější stavby, instalovány rekreační prvky a zařízení - vycházkové chodníčky, naučné stezky, „odpočivné“ louky, areály zdraví, dětská hřiště, altány, odpadkové koše, lavičky a mnoho dalších prvků.

2.2.3.1 Pražské lesy

Pražské městské lesy se rozkládají zejména na obvodu hlavního města, z centra byly téměř vytlačeny. Jsou tvořeny několika menšími komplexy a mnoha drobnými lesíky roztroušenými mezi městskou zástavbou. V roce 1923 obhospodařovala obec Hlavní město Praha cca 400 ha lesa. Postupným začleňováním původně samostatných obcí však město přebíralo jejich výměry, až bylo dosaženo současných cca 2 400 ha. Dnes lesní porosty zaujímají přibližně deset procent z celkové rozlohy města, ovšem velká část těchto lesů se nachází na příkrých svazích a nepřístupných místech.

Charakter nově zalesňovaných ploch se v průběhu let měnil s tím, jak se měnily důvody zalesňování: od zamezení eroze, přes snahy o zvýšení krásy pražského okolí a zpříjemnění pobytu obyvatel v přírodě, až po cílevědomé zakládání lesoparků jako míst pro krátkodobou rekreaci obyvatel nově vznikajících sídlišť.

V současné době vzniká každým rokem v Praze kolem 10 ha nového lesa. Vysazují se zejména dub zimní, buk lesní, lípa malolistá, habr obecný, z jehličnatých dřevin pak modřín opadavý a borovice lesní. Ve stávajících lesích, které jsou v majetku Hlavního města Prahy, se provádějí výchovné a obnovní zásahy (např. přeměna smrkových a borových monokultur ve špatném zdravotním stavu na porosty smíšené), obnovy a údržby cest, sběr odpadků, vyvážení košů a sekání luk. Lesy jsou doplňovány rekreačními prvky, zejména lavičkami a lavicemi, odpadkovými koši, altány, dětskými herními prvky, vítacími tabulemi aj. (in <http://www.lesypraha.cz/>, 2011)

2.2.4 CYKLOSTEZKA

Pojem cyklostezka je chápán jako stavebně upravená a dopravním značením vymezená komunikace určená cyklistům, bruslařům, jezdcům na koloběžkách apod., popřípadě i chodcům. Její vyznačení je v terénu provedeno převážně svislým, v některých případech i vodorovným dopravním značením.

V praxi existuje několik variant cyklostezek: samostatná stezka pro cyklisty, společná stezka pro cyklisty a chodce a stezka s odděleným provozem cyklistů a chodců. Je tedy patrné, že na cyklostezce je zakázán provoz jakýchkoli motorových vozidel, což z cyklostezek (vedle parků) jednoznačně dělá nejbezpečnější prostor k provozování výše zmíněných sportovních aktivit.

Nutné je také zmínit, že po cyklostezce může zároveň vést cyklotrasa. V praxi se běžně setkáváme s variantou, kdy jsou jednotlivé úseky cyklostezky cyklotrasou spojeny, popřípadě je cyklotrasa navazující komunikací. (in <http://cyklo.praha-mesto.cz>, 2011)

2.2.4.1 Historie a vznik cyklostezek v Praze

Počátek vzniku prvních pražských cyklostezek můžeme datovat do devadesátých let minulého století. Jejich vznik a budování se stalo součástí koncepce rozvoje pražské infrastruktury. Koncepce měla v plánu vytvořit ucelený fungující systém cyklostezek, cyklotras a dalších forem komunikací, který by pomohl alternativnímu bezmotorovému způsobu dopravy po Praze a zároveň by navazoval na celorepublikovou síť, která v této době také vznikala. Ve zmíněné koncepci jednoznačně převažovalo funkčně-dopravní využití cyklostezek nad jejich rekreačním a sportovním potenciálem. Praha se chtěla stát „zeleným městem“ s velkým podílem cyklistiky na individuální přepravě osob, a zařadit se tak k metropolím typu Vídně, Amsterdamu, Kodaně či Osla. Vývoj ale neprobíhal nijak hladce. Hlavní komplikací mu byl a v podstatě dodnes je složitý terénní profil města, který cyklodopravě příliš nevyhovuje. Společně s menší tradicí tohoto způsobu dopravy a téměř nulovým zájemem většiny firem, institucí a dalších zařízení zůstává cyklodopravě pouze drobné procento podílu na přepravě. (Krejča, 2011)

2.3 Činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření

Činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření přispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti. Pravidelné provádění některé z těchto činností pomáhá řešit problém klesající tělesné zdatnosti dětí. Přiměřená pohybová aktivita je podmínkou zdravého vývoje. Možnost poznávat různé druhy sportu podněcuje děti k jejich aktivnímu provozování a ve značné míře tak přispívá i k tomu, aby se pohyb stal i v dospělosti nezbytnou potřebou.

Hronzová (2011) zmiňuje, že podíl pohybu a pohybových aktivit je jiný v každém věkovém období. Největší roli samozřejmě hraje v ranném dětství, kdy je pohyb stěžejní při rozvoji psychiky, intelektu a emocí. Proto se snažíme u dětí pohybové činnosti stimulovat a rozvíjet s důrazem na jejich přirozený charakter.

Během života se tak pohybové aktivity stávají nedílnou součástí zdravého životního stylu a působí současně jako prevence a kompenzace případných poruch, oslabení a onemocnění. Dvořáková (1998) uvádí ve své knize mnoho organizací světové úrovně, které také vyzdvihují pohyb jako důležitý faktor již od předškolního věku. Působí pozitivně nejen při vytváření dlouhodobých návyků a hodnotových orientací, ale i jako účinná prevence pro celý život. Oblast tělovýchovy je pro děti přitažlivá a ze zdravotního hlediska potřebná.

V současné době náš pohybový systém rychleji stárne, v mladším věku se objevuje řídnutí kostí - osteoporóza, snížená pohyblivost kloubů vlivem artrotických změn, svalová ochablost. Tento proces probíhá v rámci naší genové vybavenosti, dědičnosti. Sami ho urychlujeme nesprávnou výživou, nadváhou, nedostatkem pohybu a jednostranným pohybovým stereotypem opakujícím se při práci i sportu. Významnou úlohu hraje přetížení jak fyzické, tak psychické, když nenásleduje přiměřená regenerace. Stále častěji se hovoří o civilizačních poruchách. (Adamírová, 2009, s. 24)

Pro všeobecný rozvoj pohybových schopností je nutná všestrannost. Činnost by proto měla být zaměřena na vybrané prvky z atletiky, gymnastiky, sportovních her, turistiky a podle místních podmínek na plavání, bruslení, lyžování nebo jiné sporty. Populární a výchovně významné jsou netradiční druhy sportů, například aikido, petanque, frisbee, taekwondo, florball, slackline, orientační běh. Důležitost se přikládá zejména činnostem, které je možno konat v přírodě. Těmto požadavkům velmi dobře vyhovuje také turistika, která poskytuje i mnoho možností k plnění specifických úkolů všech výchovných složek. Nejkomplexněji, a tedy optimálně se i podle Hronzové (2011) jeví opět přirozené pohybové aktivity, pokud možno v přírodním prostředí, které zapojují celý pohybový aparát, včetně všech smyslových orgánů. Ty přinášejí člověku pocit uspokojení z výkonu, který je důležitou hnací silou.

Hájek (2008) tvrdí, že tělovýchova a sport přispívají k rozvoji fyzické zdatnosti, mají také důležitou roli při sebepoznávání, při výchově k toleranci a smyslu pro fair-play, při pěstování psychické odolnosti vůči stresu. V ideálním případě se tělesný pohyb stává samozřejmou součástí regenerace a relaxace. (Hronzová, 2011, s. 6)

Sportovní činnosti ale také mohou podle Hájka (2008) při necitlivém vedení soutěživosti podporovat agresivitu.

Dá se tedy předpokládat, že děti pasivní, děti v pohybové aktivitě omezované, děti s nedostatečnými pohybovými návyky jsou rizikovými skupinami z hlediska zdravotní perspektivy, což se negativně projeví už během jejich dětství a určitě i v dospělosti. (Dvořáková, 2007, s. 38)

2.4 Pohyb

Z všeobecně zřejmé praktické zkušenosti a z potřeb dítěte formulovaných Maslowem a Matějčkem, ve spojení s vývojovou psychologií Piagetovou a sociální teorií Eriksonovou vyplývá, že jednou ze základních potřeb dítěte a tím i důležitým prostředkem dětského objevování světa je právě *pohyb*.

Dítě předškolního věku prochází velmi výrazným biologickým a fyziologickým vývojem. S tím je spojena funkční úroveň orgánů těla a rozvoj pohybových dovedností. Zanedbání nebo omezení tohoto vývoje může brzdit celkový rozvoj dítěte a bránit využití jeho psychického a intelektuálního potenciálu.

Pohyb je základní potřebou dítěte a je spojen s vývoje tělesným, psychickým i sociálním, proto se uplatňuje při výchově dítěte ve všech oblastech. Praktické zprostředkování velkého množství životních kompetencí se děje v pohybové hře, ať už spontánní, nebo více či méně navozené a řízené učitelkou. Právě pro svou náležitost k dětskému věku je pohybová aktivita a hra prostředkem velmi přirozeným a účinným. Dětský rozvoj je bez těchto aktivit a činností nemyslitelný. Výzkumy potvrzují, že dnešní děti vyrůstají v podmínkách, které omezují jejich tělesné a pohybové dovednosti. Je důležité vlastní pohyb podněcovat a pečovat o něj. Zimmerová (2001) říká, že je podstatné neponechávat náhodě způsob pohybové výchovy dítěte.

Toto potvrzuje i Hronzová (2011) a dále uvádí, že sledovat spontánní pohybové reakce dítěte a nabízet vhodné pohybové aktivity bychom měli již od nejútlejšího věku. Naučit ho „poslouchat své tělo“ a respektovat odezvy organismu. Není nutné dítě předčasně pohybově specializovat. Mnohem důležitější je interiorizovat správné pohybové návyky a rovnoměrně rozvíjet všechny jeho pohybové vlastnosti a dovednosti.

V psychice zdravého dítěte převažuje vzruch nad útlumem a běžné dětské chování se vyznačuje spíše živostí až excentričností, které se projevují pohybem. Objem spontánních činností dětí byl zkoumán Kučerou (Kučera, Dylevský a kol., 1997) a bylo zjištěno, že předškolní děti, jestliže nejsou omezovány, se pohybují denně v průměru pět až šest hodin. U dětí sedmiletých je to čtyři až pět hodin denně.

V pohybových činnostech a hrách je velmi mnoho situací, které se vztahují k osobnosti dítěte: budují a ovlivňují sebepojetí, sebevědomí, rozvíjejí vůli a odpovědnost. (Dvořáková, 2006, s. 9) Ve většině her a pohybových aktivit musí dítě kooperovat a komunikovat s ostatními dětmi. Dochází k prvním kontaktům s okolím a velmi často vznikají nejrůznější konflikty či situace, které dítě musí samo vyřešit.

Podle Matějčka (in Dvořáková, 2007) je ve všech pohybových činnostech možné realizovat další potřeby dětí předškolního věku, jako je potřeba emancipace, citového i sociálního kontaktu, přijetí a přináležení, a především společenského uznání, identity a seberealizace. Pohyb je důležitou potřebou dětí, kterou se dítě snaží spontánně naplnit. Prostřednictvím pohybu se vyrovnávají děti samy se sebou a se svým okolím. Získávají mnohostranné smyslové zkušenosti, které jim podávají informace o vlastním těle, okolním prostoru a fyzickém okolí. (Zimmerová, 2001, s. 16)

„Pohyb je prostředkem seznamování se s prostředím, prvním učením, jak ovládnout své tělo, jak si poradit se svým okolím a tím nabýt potřebné zkušenosti. Pohyb je prostředkem, jak vyjádřit sebe sama a komunikovat s ostatními. Je také prostředkem získávání sebevědomí, hodnocení sebe samého, vzájemného srovnávání, pomáhání si, soupeření a spolupráce.“

(Dvořáková, 2002)

2.4.1 Pohyb v oblasti environmentální – Dítě a svět

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje) :

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- poznávání jiných kultur
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí

(Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 29)

Podle Dvořákové (2002) jsou tělovýchovné a pohybové aktivity také součástí života, a proto se uplatňují i v této vzdělávací oblasti.

Jelikož si dítě vytváří vztah ke svému okolí a k určitým místům prožitky a zkušenostmi, je nejjednodušší cestou, jak mu to zprostředkovat, cesta pohybových činností.

Propojení procházek a výletů do okolní přírody s aktivními hrami děti nejen uvítají, ale zároveň si rozšíří své obzory. Skrz pohybové aktivity se děti mohou seznamovat s faunou a florou v určitém místě, mohou si osvojovat správné chování v přírodě, péči o okolí, základní orientační dovednosti a mnoho dalších.

2.4.2 Pohyb podle kurikula podpory zdraví

Projekt Zdravé mateřské školy (Havlíková a kol., 1995) vznikl na základě kritérií Světové zdravotnické organizace pro Evropu, ve spolupráci s Radou Evropy a Komisí evropských společenství. Cílem této výchovy je pohoda duševní, tělesná a sociální.

Toto má být zajištěno nejen mateřskou školou, ale i spoluprací s rodinou, obcí či komunitou. Projekt má za úkol zajistit komplexní pojetí a tvorbu zdravého životního stylu v instituci mateřské školy.

Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole (Havlínová a kol., 1995) formuluje šestnáct zásad podpory zdraví v mateřských školách. Jednou z nich je zásada č.4, Tělesná pohoda a volný pohyb, která říká :

„ Mateřská škola podporující zdraví ochraňuje a posiluje organismus dítěte především tím, že mu nabízí dostatek volného pohybu, který je pro zdravý vývoj dítěte nepostradatelný. Volný pohyb působí příznivě na tělesnou a duševní pohodu.“ (Havlínová, 2006, s. 52)

Východiskem k této zásadě je fakt, že potřeba pohybu je člověku vrozená a v dětství velmi intenzivní. Přináší dětem radost a je pro jejich zdravý vývoj nepostradatelná. Jak uvádí Havlínová (2006), spontánní tělesný pohyb, zejména na čerstvém vzduchu, působí příznivě na růst a vývoj dítěte, podporuje rozvoj všech orgánů a tkání, otužuje dítě.

Pohybové aktivity jsou v tomto projektu tedy brány jako podstatná část života dítěte. V úvahu se bere i jeho rozvoj v oblasti tělesné, psychické i sociální. Velká pozornost je také věnována zdravotnímu stavu dětí, pravidelnému dennímu režimu, kvalitní stravě i respektování biorytmu dítěte.

Při pohybových aktivitách je dán důraz především na výběr optimálního prostředí. Přestože se, vzhledem k podstatě programu, nabízí preference pohybu ve volné přírodě, Havlínová (1995) uvádí, že jednou z rozhodujících podmínek stimulujících pohybovou aktivitu dětí je dostatek prostoru uvnitř budovy, na hřišti nebo v zahradě. Kompenzací za nedostatek prostoru pro spontánní aktivity v mateřské škole je podle autorky zařazování individuálních řízených aktivit nebo přirozené cvičení na vycházkách.

Podle Dvořákové (2007) jsou zde minimálně charakterizovány konkrétní formy tělesné výchovy. Jsou zde doporučovány činnosti různého charakteru a jsou preferovány spontánní aktivity.

Ze zásady číslo šest se dovíme, že „mateřská škola podporující zdraví vytváří prostor, čas i prostředky pro spontánní hru vycházející z přirozených potřeb a zájmů dítěte“. (Havlíková a kol., 1995)

Podstatné je tady opět zajištění optimálního prostředí pro hru. Uvádí se, že děti musí mít:

- dostatek pomůcek, materiálů a nářadí k pracovním činnostem
- dostatek funkčních, podnětných a estetických hraček
- volný přístup k hračkám, které musí být v jejich dosahu a dohledu
- oblečení, které nebrání hře
- vhodně zařízenou a vybavenou zahradu, včetně dostatečného množství pomůcek a hraček.

V posledním bodě se sice kurikulum zmiňuje o spontánních aktivitách ve venkovním prostředí, ale není opomenuto další materiální zajištění. Toto vše by děti jistě našly při procházce do parku či lesa. Kompromisem by mohlo být střídání prostředí pro využívání pomůcek, což by odpovídalo celkové filozofii podpory zdraví.

2.5 Motorika

Pojem motorika má úzký vztah k pojmu pohyb. Někdy jsou oba pojmy chápány jako synonyma (pohybový-motorický), jindy odlišně. Motorika představuje souhrn všech hybných jevů, resp. celkový pohybový repertoár člověka. (Hájek, 2001, s. 6)

2.5.1 Vývoj motoriky

Pro celkový vývoj člověka, jako jedince je v odborné literatuře užíván pojem ontogeneze. Ontogeneze motoriky je pak individuální vývoj souhrnu pohybových aktivit v průběhu života jedince. V procesu vývoje je úroveň motoriky odrazem funkční aktivity lidského organismu a základním projevem i podmínkou optimálního tělesného a duševního rozvoje jedince od početí do nejvyššího věku. (Hájek, 2001, 9s.)

Vývoj motoriky probíhá od neuromotoriky, která je typická pro kojenecký věk a je závislá na neurologickém řízení, přes senzomotoriku, typickou pro věk předškolní. Tady je základem vnímání. Důležitý je tedy vzor, motivace, rytmus apod. Postupně v předškolním a především ve školním věku převažuje nejprve psychomotorika, kdy je pohyb propojen s myšlením a prožíváním, vychází z různých situací, účastní se myšlenková – mentální stránka. Dalším stupněm je sociálně ovlivněná motorika, kdy se jedná o kooperativní pohybové činnosti, spolupráci a komunikaci spojenou s pohybem - sociální vztahy jsou rozhodující a nejvyšší vliv mají v období puberty. V každém věku se však tyto motoriky prolínají - i v předškolním věku si dítě rádo hraje s ostatními a své aktivity provází myšlením. (Dvořáková, 2007, s.38)

Vývoj postupuje od hlavy dolů (cefalo-kaudálně) a od centra (trupu) k jeho periférii (končetinám, prstům), tedy proximo-distálně.

Motoriku můžeme rozlišit na :

- hrubou motoriku
- jemnou motoriku

Vývoj probíhá nerovnoměrně, v některých obdobích rychleji, jindy pomaleji. Dochází k vývojovým „skokům“ a nastupují období, vhodná pro rozvoj některých předpokladů, tzv. „senzitivní období“. Od generalizovaného - celistvého pohybu nastává jeho postupná diferenciací - rozlišování a zpřesňování, a následně schopnost provádět složitější spojené pohyby - komplexní. Postupně dochází k lateralizaci. Vývojový postup je neopakovatelný, senzitivních období je tedy třeba využít. (Dvořáková, 2007, s. 37)

Dvořáková (2009) také uvádí, že prostřednictvím získávání pohybových dovedností hrubé motoriky dítě také rozvíjí vnímání a uvědomování si svého těla, intenzity činností, vnímání prostoru i ostatních osob.

Vývoj motoriky člověka je součástí vývoje celého lidského organismu a charakterizuje jej řada změn, které lze posuzovat jako změny kvantitativní nebo kvalitativní.

Proces motorického vývoje jedince je tedy také provázen složitými regulačními mechanismy, řízeným genetickým programem, který se realizuje v konkrétních podmínkách prostředí a spolu s množstvím různých vnějších podnětů určuje individuální zvláštnosti tohoto vývoje. Individuální rozdíly jedinců ve vývoji, struktuře a chování jejich organismů podmiňují, jak uvádí Kovář (1990), dva základní faktory, tj. dědičnost a prostředí

- **Dědičnost** je spojena s biogenetickým základem jedince a představuje na rozdíl od faktoru prostředí souhrn vnitřních předpokladů. Výrazný vliv dědičnosti je patrný zejména u morfologických znaků, jako je tělesná výška, konstituce atd., dále pak u motorických schopností rychlostního a rychlostně silového (explozivního) charakteru, jako je rychlý běh, skoky, vrhy, ale i u rytmu a struktury elementárních pohybů, dále u projevu v motorickém učení a schopnosti k celkové vytrvalosti.(Hájek, 2001, s. 9-10)
Podle Dvořákové (2007) je každé dítě dědičně podmíněno ve svém tělesném složení, v tělesném typu. Toto podmínění ovlivňuje předpoklady k pohybu, proto je nutné je brát v úvahu, respektovat individuální předpoklady a dětem s předpoklady horšími pomáhat.

- **Prostředí**, resp. vlivy a podmínky vnějšího prostředí, představuje souhrn vnějších činitelů, které působí na vývoj jedince, tedy i na vývoj jeho motoriky. Pojem prostředí zahrnuje například vliv rodiny, školy, společnosti, výchovného a vzdělávacího systému, zaměstnání, zaměřenosti jedince, jeho způsobů života a tak dále. (Hájek 2001, 9-10)
Z hlediska motorického projevu lze říci, že jsou si jedinci v určitém stádiu, respektive období, více či méně podobní. Nejvíce shodných motorických znaků je v I. a II. dětství, tj. od narození do tří let. Později se motorický projev stále individualizuje. (Hájek 2001, s.11)

2.5.2 Vývoj motoriky v předškolním dětství 3-6 let

Charakteristika vývoje motoriky v tomto stadiu souvisí se značnými tělesnými (somatickými) a funkčními změnami dětského organismu. Mění se tělesné proporce, dochází k výraznému skoku - růstovému spurtu, a to přibližně ve stejném období, kdy dochází k dozrání centrální nerovnováhy soustavy a mielinizaci nervových vláken.

Dále dochází k prodloužení končetin, zmenšení proporce hlavy a trupu ve vztahu k celé postavě, toho využívá tzv. filipínská míra jako znak školní zralosti). (Dvořáková, 2007, s. 38) Zvyšuje se podíl svalové hmoty na celkové hmotnosti (asi 35%), klesá klidová srdeční frekvence (ze 109 tepů ve třech letech na asi 94 tepů za minutu v sedmi letech), formuje se sociální aktivita atd. To vše se projevuje v narůstající tělesné výkonnosti rozvojem pohybových dovedností převážně celostního charakteru, zvýšením použitelnosti pohybových činností v různých podmínkách a při řešení složitějších pohybových úkolů.

Motorický projev (motorika) je postupně přesnější, jistější a uvědomělejší, typická je spontánnost (dítě má potřebu pohybu až šest hodin denně), malá ekonomičnost pohybu i jeho nadbytečnost. Dětská egocentrická hra se mění ve hry kooperativní s vymezenými rolami v kolektivu a jednoduchými pravidly.

Motorické schopnosti jsou vrozené předpoklady pro určitou kvalitu pohybu. Využívají se diferenciovaně. Na relativně nízkém stupni rozvoje zůstávají schopnosti kondiční (silové, vytrvalostní a zčásti rychlostní), naopak dosti vysokého stupně dosahuje už kolem šesti let komplex koordinovaných schopností (obratnostních, včetně rovnováhy a pohyblivosti). V předškolním věku je potřeba v přiměřené míře rozvíjet všechny tyto schopnosti. Je nutné neopomíjet žádnou z nich a myslet na skutečně všestranný rozvoj dětí. (Dvořáková 2009, s. 82)

Motorické dovednosti jsou pohybové dovednosti, které jsou součástí běžného života. (Dvořáková, 2009, s. 27) V jeho průběhu jsou formovány, zdokonalovány a nabývány spíše jako pohybové celky: chůze a běh, házení a chytání, skoky. (Hájek 2001, s. 12-13) Cílem pohybových činností v programu mateřské školy je podle Dvořákové (2009) rozšířit dovednosti dětí podle jejich předpokladů a zvýšit jejich využitelnost v dalším životě. Mateřská škola tak nabízí první seznámení s řadou sportovních pomůcek, náčiním, náradím, ale také například s pravidly. Dvořáková (2009) také zmiňuje, že touha dětí ovládnout nové dovednosti je hnací silou pro učení.

Motorika je úzce propojena s jazykovou výchovou a logopedickou péčí, pohyb ovlivňuje rytmus řeči a dýchání. Pohybové aktivity také mohou podporovat samostatné vyjadřování a komunikaci.

Zimmerová (2001) říká, že skrze pohyb může člověk také vyjadřovat pocity, nálady i vjemy. Stává se tak většinou nevědomě, držením těla, mimikou a gestikou. Podle Dvořákové (2002) mohou být pohybové činnosti také zaměřeny na rozvoj smyslového vnímání. Vytvářejí řadu situací, kde se uplatňují a procvičují myšlenkové procesy: řešení problémů.

2.6 Sport

Sport je dobrovolnou zájmovou činností volného času. Ze všech složek tělesné kultury je sport nejrozsáhlejším a také nejobsažnějším společenským jevem. Jeho rozsah je dán především obrovským zájmem lidí na celém světě. Sport je velmi populární v zemích s nejrůznějším společenským řízením, a je ho proto možné považovat za všelidský jev. Již dávno přerostl z pouhé zájmové činnosti ve významnou společenskou instituci, jejíž význam dnes zasahuje do nejrůznějších oblastí života.

Současné společenské postavení sportu v jednotlivých zemích a na jednotlivých kontinentech může být různé a také specifické, avšak obecně lze říci, že rozvoj sportu a jeho význam ve světovém měřítku rychle roste. Uvědomíme-li si, že sport je především zájmovou činností prováděnou dobrovolně ve volném čase, pak jeho rozvoj a stoupající zájem veřejnosti nelze vysvětlit jinak než konstatováním, že je svou podstatou i projevy velmi blízký modernímu člověku, že pravděpodobně uspokojuje potřeby a zájmy lidí v dnešním přeorganizovaném a přetechnizovaném světě. (Choutka, 1984, s. 45- 46)

Pojem sport je podle Zimmerové (2001) v současné odborné literatuře vykládán velmi široce. Může zahrnovat celé spektrum činností od dětské hry s míčem přes kondiční trénink až po vrcholový a profesionální sport. Toto široké pojetí však můžeme sledovat pouze u pedagogů nebo sportovních vědců. V povědomí veřejnosti je spíše úzké chápání sportu, jeho určitých druhů.

K provozování většiny sportovních činností je zapotřebí i speciálně vybavené prostředí. Skok daleký vyžaduje pískoviště a odrazové břevno, balancování kladinu.

Ačkoli jsou hra a sport chápány jako dvě rozdílné oblasti, v prožitku pohybujiícího se jedince často splývají jako jednání nepodřízené nějakému účelu, provozované z vlastní vůle a přinášející uspokojení. (Zimmerová, 2001, s. 15) I třeba skákání přes kaluž nebo balancování na zídce může přejít ve sportovní dovednosti – skok daleký a cvičení na kladině. Dochází k určení pohybu normami. Ze skákání daleko, vysoko a hluboko se stává skok daleký, vysoký a trojskok. (Zimmerová, 2001, s. 15)

Podle Choutky (1984) lze s těchto skutečností vyvodit závěr, že je sport nedílnou součástí života lidí a jejich rozvoje.

Současný sport je charakteristický svým rozsahem, tj. množstvím sportovních odvětví a jejich disciplín. Tento stav je výsledkem historického vývoje, v jehož průběhu se diferencované potřeby a zájmy lidí projevovaly snahou hledat a konstituovat další sportovní odvětví a disciplíny, jejichž vznik je často spojen s důsledky vědeckotechnického pokroku. Lze předvídat, že se počet sportovních odvětví bude i nadále rozšiřovat. (Choutka, 1984, s. 47)

2.7 Krátká literární historie pobytu v přírodě

Francois Rabelais(1532-1553)

Francouzský renesanční spisovatel odmítající knihu jako jediný zdroj poznání, obracel se k přírodě, k ruční práci a k tělesným cvičením. Hlásal na tehdejší dobu velmi revoluční názor: „Jen co přírodě odpovídá, je dobré. Veškerá protipřírozenost je pramenem vši bídy a zla." On sám vychoval okolo sebe hlouček mladých lidí ve smyslu tohoto hesla.

Jan Amos Komenský (1592 - 1670)

Je dodnes uznávaný jako jeden z největších pedagogů. Hlásal podobné myšlenky jako Rabelais. Vodil své žáky do přírody, učil je přirozeně a názorně, vedl je k samostatnosti. V Informatoriu školy mateřské uvádí, že u dítěte v předškolním věku musí být k vnímání věcí okolních cvičeny především smysly. Nejvíce mezi nimi vyniká zrak. Učiníme tak podle něj nejlépe, když dětem předvedeme věci jeho prostřednictvím.

Jean Jacques Rousseau (1712 - 1778)

Byl to další Francouz, preromantik, který razil heslo "Vše podle přírody". V podobném duchu jako Komenský také říká, že „poznávání přírody a vztahů k ní, má být hrou.“ (Brejcha 1910)

Rousseau objevil společnosti své doby docela nový svět - svět volné přírody. Hlásal návrat k přírodě a tvrdil, že města jsou propastí pro lidstvo.

„Pozorujte přírodu a sledujte cestu, kterou vám ukazuje. Cvičí děti neustále, otužuje je zkouškami všelikými; učí je velmi záhy...“ (Rousseau 1910, s. 20)

Johannes Bernhard Basedow (1729 - 1790)

Tento pedagog, německý reformátor vzdělávání, založil výchovný ústav a zavedl nové prvky do výchovy. Kromě jiného postavil se svými chovanci stany a dva letní měsíce s nimi žil ve volné přírodě. Přezdívá se mu proto "otec táboření". I další myslitelé volali po návratu k přírodě a přirozené výchově mládeže.

Henry David Thoreau (1817 - 1862)

Americký filozof, který byl nejvýznamnějším Setonovým předchůdcem. Byl to také významný myslitel a v lese viděl spásu před dehumanizačním působením civilizace. Napsal: "Lidé se stali nástroji svých strojů. Již dávno přestali jsme uléhati ke spánku pod hvězdným nebem, ale usadili jsme se pevně na zemi a zapomněli na sebe. Vzdělanost zdokonalila naše domovy. Nezdokonalila však lidi, kteří v nich bydlí." Thoreau se o filozofii prostého života v přírodě zajímal už od studentských let. Jeho spolužák Ch.S.Wheelera si postavil chatrč u rybníka poblíž Lincolnu a Thoreau s ním údajně strávil několik týdnů prázdnin. Po jeho vzoru se tehdy rozhodl uskutečnit podobný praktický pokus. Několik let marně sháněl vhodné místo, nikde se mu však nedařilo získat souhlas majitele. Příležitost se naskytla až na podzim 1844, kdy jeho přítel a ochránce Ralph Waldo Emerson koupil ve východní části státu Massachusetts u jezírka Walden lesní pozemky, aby je zachránil před vykácením. V roce 1845 odešel Thoreau sám k jezírku Walden, postavil si tam srub a dvacet šest měsíců žil v úplném splynutí s přírodou.

V roce 1854 vydal knihu Walden čili Život v lesích, což je vlastně návod jak opustit civilizaci, postavit si v přírodě obydlí, přírodu pozorovat, souznít s ní, obrátit se k přirozenému způsobu života a získat zdravou moudrost. V Americe se tato kniha objevila dosud ve více než sto padesáti různých vydáních a byla postupně přeložena i do zhruba dvaceti světových jazyků. V roce 1902 byla poprvé přeložena i do češtiny.

E.T.Seton (1860- 1946)

Angličan, ilustrátor a spisovatel. Byl zakladatelem woodcrafterského hnutí. Jako první skutečně sestavil a propagoval reálné zásady volného pobytu v přírodě. Jeho myšlenky již určují hlavní zálesácké a tábornické praktiky. Seton sám se dokonale sžil s přírodou, snažil se poznávat život divoce žijících zvířat do nejmenších detailů a svých nesmírných zkušeností a poznatků o přírodě a jejím životě bohatě využil ve své literární tvorbě. Ve své autorské práci spojoval činnost spisovatele, malíře, přírodovědce a lovce - zálesáka. Později život v divoké přírodě i fotografoval. Byl také význačným pedagogem - propagoval svou ideu šťastného a zdravého dětství v souladu s přírodou, snažil se o výchovu přírodou a v přírodě. Při vyhledávání zdravých cest pro vývoj lidské bytosti došel k poznatku, že přirozená vývojová cesta a prostý život v přírodě (woodcraft) je cestou, která povede k nejvyšším metám života a zachrání lidstvo před degenerací.

Vyslovením zásad přirozené cesty lidství dal Seton základ svému učení. V knize Dva divoši napsal: „Protože jsem poznal muka žíznivé touhy, chtěl bych vyhloubit studnu, z které by i jiní mohli pít.“ Muka žíznivé touhy vyjadřovala nejenom touhu po získání znalostí a dovedností, ale především touhu stát se při uplatňování veškeré fantazie jiným, a to dokonalejším člověkem. (in <http://www.lesnims.cz/>, 2011)

2.8 Lesní pedagogika

Lesní pedagogika je nejjednodušší cestou lesníků, jak přiblížit široké veřejnosti prostředí lesa se všemi jeho funkcemi, vč. lesního hospodářství. Návštěvník lesa se tak může dozvědět více o lese zábavnou formou, může vnímat prostředí lesa pomocí všech smyslů, objevovat a poznávat nové nebo se seznámit s posláním, úkoly a prací lesníka.

Její motto zní: „*O lese učit v lese*“.

Lesní pedagogika se snaží, aby byla srozumitelným nástrojem, který dokáže předávat cílené a jasné odpovědi formou vlastního poznání. To je uskutečňováno prostřednictvím prožitku v lese.

Za zakladatele lesní pedagogiky je považován Američan Joseph Cornell z Kalifornie, který ji rozšířil po Spojených státech amerických. Odtud se následně dostala do celé Evropy. Ve Švýcarsku vznikla organizace SILVIA zabývající se vzděláváním v oblasti životního prostředí a lesa. V Německu ustavili dobrovolné spolky, ale lesní pedagogikou se zabývají i lesní správy a lesnická vzdělávací zařízení. Po celé zemi také postupně vznikaly lesní mateřské školy. (in <http://www.mezistromy.cz/>, 2011)

O lesní pedagogice v České republice lze hovořit od konce 90. let 20. st., kdy se několik zaměstnanců ISSL Vimperk vyškolovalo v Rakousku a začalo pořádat specializované aktivity pro děti, od roku 2002 i kurzy pro nové lesní pedagogy. Struktura kurzu byla převzata z Rakouska a modifikována na české podmínky. V roce 2003 byly aktivity školy ukončeny. V pořádání kurzů lesní pedagogiky pokračuje od roku 2005 Sdružení lesních pedagogů ČR a Střední lesnická škola v Hranicích n. Moravě.

Od roku 2002 se začaly těmito aktivitami zabývat i další lesnické organizace. Mezi prvními to byla Lesní škola při Městských lesích v Ostravě, LČR - Lesy České republiky, ÚHÚL - Ústav pro hospodářskou úpravu. Dalšími významnými institucemi jsou např. VLS – Vojenské lesy a statky, Městské lesy Hradec Králové, Lesní škola Jezírko, v poslední době také SVOL – Sdružení vlastníků obecních lesů. (Kozlová, 2006)

2.8.1 CÍLE LESNÍ PEDAGOGIKY

Zprostředkování všech funkcí lesa:

- Vodoochranná, půdoochranná funkce;
- Klimatická funkce;
- Společenská funkce;
- Rekreační funkce;
- Ekologická funkce;
- Hospodářská funkce;

Další cíle:

- Odpovědné chování přiměřené lesu;
- Úcta před tvořením;
- Respektování lesního prostředí, dodržování pravidel , zákonů a ochrany majetku;
- Vzbuzování tvůrčích, kreativních sil;
- Rozvíjení fantazie;
- Rozvíjení bez výkonového tlaku;
- Prohlubení zájmu o les u veřejnosti;
- Zlepšení vztahu člověka k lesu a přírodě obecně;
- Objasnění významu hospodaření v lese;
- Podpora pochopení práce lesníků;
- Prohlubení zájmu o dřevo jako obnovitelnou surovinu;

Obr. č. 1

2.9 Lesní mateřské školy

„Les je jako jedno velké hřiště a příroda jako moudrá učitelka – trpělivá, přívětivá i nesmlouvavá. Děti ve věku tři až šesti let, které jsou nejčastějšími návštěvníky lesních mateřských škol, najdou v přírodě to, co právě potřebují. Energií nabití d'áblíci přeskakují překážky, běhají a lezou tam, kam si ještě troufnou. Kdo potřebuje chvílku klidu, najde si tiché místo, odkud může pozorovat ptáky ve větvích nebo pilné mravence.“
(in <http://www.lesnims.cz>, 2011)

Za lesní mateřskou školu je podle Vošahlíkové (2010) možné považovat zvláštní typ ekolškoly. Základním znakem lesních mateřských škol je, že většina programu probíhá „venku za každého počasí“. Snahou pedagogů lesních mateřských škol je, aby byly děti výlučně venku. Lesní mateřská škola tedy nemá klasickou třídu. Třídou je dětem les a okolní příroda, která je plná podnětů a nepřeberných možností.

Společnými znaky lesních mateřských škol mohou být následující cíle v rozvoji dětí:

- učit se celostně, tzn. všemi rovinami vnímání
- rozvíjet jemnou a hrubou motoriku prostřednictvím rozmanitých podnětů a možností pohybu v přírodě
- podpořit smyslové vnímání přímou zkušeností
- rozvíjet kreativitu a fantazii při využití rozmanitých přírodních prvků
- podpořit vědomí sounáležitosti mezi dětmi navzájem a se živou a neživou přírodou
- prožít rytmus změn ročních období a přírodních jevů
- seznámit se s místem a přírodním prostředím, které je blízké, a vytvořit si k němu pozitivní vztah
- zažít a poznat rostliny a živočichy v jejich původním životním prostředí, poznat různé přírodní ekosystémy
- umožnit dětem, aby poznaly své tělesné hranice
- prožít ticho a naučit se být citlivější k mluvenému slovu
- poznat hodnoty lesního společenství a hodnoty lidské společnosti

(Vošahlíková, 2010, s.16)

2.9.1 FILOZOFIE

Všeobecnou filosofií lesních školek je víra, že pravidelný pobyt v přírodě může dětem dát plnohodnotnou předškolní přípravu a ještě mnohem více. Děti i pedagogové čerpají nekonečnou inspiraci z přírody, která je každý den nová. Dobrodružné poznávání světa pro děti začíná právě v přírodě, která je obklopuje.

Pedagogové pro děti připravují program, který přirozeně navazuje na roční období a místo, které se pro daný den stává učebnou pod širým nebem. Program pro děti je připravován tak, aby co nejvíc zohledňoval roční období i prostředí, ve kterém se děti pohybují. Pomůckami jsou často přírodniny - klacík jako tužka na kreslení v písku, kamínky jako hudební nástroj nebo počítadlo. Děti mají neopakovatelnou možnost poznávat všemi smysly - jak voní letní louka, jak zní různé druhy dřeva, kolik barev může mít kámen. A společně s učiteli přemýšlejí a pozorují, pro koho má luční kvítí a plody lesa význam, učí se poznávat vlastní hranice a rozvíjet přátelství a spolupráci ve hrách. To všechno má v lese nekonečně mnoho podob. Zásadou v lesních mateřských škol je menší počet dětí na pedagoga než je tomu v klasických mateřských školách.

(in <http://www.lesnims.cz>, 2011)

2.9.2 TYPY LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Z hlediska organizace lze lesní mateřskou školu rozdělit do dvou základních typů:

- a) samostatná lesní mateřská škola
- b) integrovaná lesní mateřská škola

Samostatné lesní mateřské školy

Vošahlíková (2010) uvádí, že samostatné lesní mateřské školy jsou zcela nezávislé na budově klasické mateřské školy. Zázemí lesní mateřské školy může tvořit maringotka, srub či jurta, kde lze případně vařit, spát nebo se jenom schovat v případě extrémní nepřízně počasí.

Pro někoho je těžké si představit mateřskou školu bez budovy. Děti však nevyžadují nutnost přebývat v místnosti, pokud mají zajištěny základní podmínky pro pobyt venku, tedy dobré oblečení, výživu a péči.

Děti velmi rády objevují a relativně neměnné prostředí mezi čtyřmi stěnami tuto touhu nevyhnutelně brzdí. Příroda se každým dnem mění, což vytváří stále nové podněty vyžadující prozkoumání a přizpůsobení se – kdysi základní podmínky přežití, dnes výrazný prvek rozvoje osobnosti dítěte. (in <http://www.lesnims.cz>, 2011)

Integrovaná lesní mateřská škola

Tento typ zařízení je rozšířen zejména v Dánsku. Prvky lesní mateřské školy prolínají vzdělávací program běžné mateřské školy.

Kombinaci lesní mateřské školy s běžnou mateřskou školou lze uskutečnit různým způsobem:

- a) běžná MŠ s lesní třídou
- b) samostatná lesní MŠ se zázemím v běžné MŠ

Lesní třída běžné mateřské školy

Děti vycházejí denně (minimálně na dopoledne) do lesa. V některých případech se děti každý den mohou samy rozhodnout, kde stráví dopoledne, zda v lese nebo v prostoru mateřské školy. Lesní třída se vrací do mateřské školy na oběd, případně na odpočinek a odpolední program. Je tím zajištěna celodenní péče, která je u samostatných lesních mateřských škol méně častá.

Propojení běžné mateřské školy se samostatnou lesní mateřskou školou

Provoz vypadá podobně, liší se pouze v tom, že jsou dva zřizovatelé. Ti mezi sebou mají písemnou dohodu o sdílení prostoru běžné mateřské školy pro čas oběda, případně i odpočinku. V České republice zahajuje činnost integrovaná lesní mateřská škola při MŠ Semínko v Toulcově dvoře v Praze 10 od září 2010. Úspěšně získala povolení k dvouletému pilotnímu ověřování MŠMT (viz příloha č.3), což znamená příležitost ke sledování podmínek provozu integrované lesní MŠ v českém legislativním prostředí.

Další uplatnění prvků lesních mateřských škol představují jednorázové projektové týdny či „lesní dny“. Les může být předmětem a inspirací projektů s dětmi, které jsou již v předškolní výchově přínosnou výchovně vzdělávací metodou. Trvají obvykle jeden až tři týdny a na jejich přípravě se podílí celý pedagogický tým. Obvykle jeden den v týdnu je podle pravidla „za každého počasí“ věnován pobytu v lese. Tomu je přizpůsobeno i místo a čas srazu, způsob stravování (obvykle vlastní) atd. Jeden den v týdnu strávený v lese pak může rodiče inspirovat k založení celotýdenní lesní třídy či samostatné lesní mateřské školy. (Vošahlíková 2010, s. 18-19)

2.9.3 ROZVOJ HRUBÉ A JEMNÉ MOTORIKY V LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

Vošahlíková (2010) ve své knize zmiňuje výzkum, který sledoval připravenost a dovednosti dětí z lesních mateřských škol. Mezi nejčastěji zmiňované oblasti znalostí, dovedností a postojů rozvíjených v lesní mateřské škole patří hrubá a jemná motorika, sociální kompetence, rozvoj sebevědomí a sebepojetí, kreativita a znalosti o přírodě a ekologii. Bylo prokázáno, že častý pobyt v přírodě děti ve všech těchto směrech rozvíjí srovnatelně s běžným režimem MŠ.

Les nabízí výrazně pestřejší podmínky pro rozvoj hrubé motoriky než upravený terén interiéru MŠ i zahrady, pokud není založena přímo tak, aby poskytovala rozmanité a proměnlivé příležitosti k pohybu. Při každém pobytu v lese děti trénují rovnováhu (na nerovném povrchu), mohou běhat (ve větší míře než v ohraničeném prostoru), lézt (do strmého svahu, na stromy), přeskakovat a nosit větve a kameny, klouzat po blátivém či zmrzlém povrchu atd. Děti mohou neustále objevovat nová místa, na kterých si získané dovednosti snadno zopakují. Každá část lesa či jiné veřejné zeleně dítěti umožňuje vytvářet pomocí přírodnin zajímavé překážky a dráhy, které ovšem mohou být každý den jiné. Dítě tak samo nebo s pomocí pedagoga hledá stále nová řešení k zvládnutí daného úkolu. Vošahlíková (2010) uvádí, že při pohybu jsou zapojeny smysly, zejména zrak a hmat, je rozvíjena prostorová orientace.

Děti se rovněž učí rozpoznat a respektovat hranice své fyzické zdatnosti a rozvíjí znalost o svém těle tím, že zapojují různé svalové skupiny.

Podpora jemné motoriky je v lesních mateřských školách realizována především cílenými, zejména výtvarnými činnostmi. Lze zde rozvíjet potřebné dovednosti podobně jako v běžné MŠ. Rozvoj jemné motoriky probíhá také prostřednictvím manipulace s drobnými přírodninami (jehličí, tráva, klacíky, šišky, žaludy, kůra...) nebo materiálem, který se dá v dané lokalitě nalézt (kamínky, hlína, bláto, břidlice, písek, šterk...). Děti je mohou skládat do různých tvarů, obrazců nebo z nich konstruovat nepřeborné množství staveb. Přírozenou cestou si díky tomu osvojují i primární fyzikální, matematické nebo logické zásady.

2.10 Vzdělávací programy určené pro děti předškolního věku

Hlavní město Praha pořádá ve spolupráci s organizací Lesy hl. m. Prahy mnoho vzdělávacích programů určených pro děti předškolního, školního i středoškolského věku. Tyto programy jsou zcela zdarma a pro pedagoga nepředstavují žádné činnosti navíc. Stačí se pouze přihlásit a přijet s dětmi na vybrané místo v Praze.

Informační portál organizace uvádí, že se jedná o výukové bloky s přírodovědným a ekologickým obsahem. Cíle EVP jsou naplňovány především pomocí tzv. zážitkové pedagogiky. U dětí rozvíjejí fantazii, tvořivost a smyslové vnímání, a to z velké části prostřednictvím her.

Programy Střediska ekologické výchovy Lesů hl. m. Prahy jsou sestaveny tak, že respektují střídání ročních období. Nabízí se tak možnost propojení témat s projekty v mateřských školách, jejichž náplň se jimi také řídí. Navíc se lze zmíněných programů zúčastnit několikrát v roce, pozorovat tak změny a naučit se přírodu využívat v každém období. Zkušený pedagog z mateřské školy se programy Střediska ekologické výchovy může inspirovat a využít jejich prvky v běžných dopoledních aktivitách dětí.

Programy probíhají venku v přírodě s využitím přirozeného prostředí lesa jako přírodní učebny a jsou vedeny zkušenými lektory. Využívají vynikajícího širokého zázemí, které jim skýtá organizace Lesy hl. m. Prahy. Působišťem je celá Praha. Místo, kde proběhne program, vybírají lektori po konzultaci s pedagogickými pracovníky škol.

V době, kdy probíhá program, nese za žáky zodpovědnost doprovodný pedagogický dozor. Za kvalitu programu je odpovědný lektor. Minimální počet žáků (účastníků) na program činí deset. Programy pobíhají v dopoledních i odpoledních hodinách. Jsou tedy vhodné i pro předškolní zařízení. S sebou potřebují děti pouze pláštěnku, svačinu, dobrou obuv, oblečení do přírody a dobrou náladu.

2.10.1 NABÍDKA PROGRAMŮ PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY - 2011/2012

LES - DŘEVINY

DO LESA ZA STROMY

Děti se společně s lesníkem vypraví do lesa, aby objevily tajemství ukrytá ve stromech. Dozvědí se o koloběhu lesa - od semínka až po strom, jak roste les nebo kde se bere dřevo na hračky či nábytek. Zařazeno je i jednoduché měření a sázení. Objevování tajemství stromů všemi smysly.

LESNÍ ZVÍŘATA

DO LESA ZA ZVÍŘÁTKY

Děti se spolu s lesníkem vypraví do lesa za zvířátka. Zjistí, jak žijí, vydají se po jejich stopách, uvidí různá paroží a zahrají si na veverky a další lesní zvířátka.

Nejlépe v zookoutku Malá Chuchle (na 30 druhů zvířat z naší přírody).

VODA

HRAJEME SI U VODY

Děti čekají pokusy s vodou, putování kapičky vody či chytání ryb a vodních bezobratlých živočichů.

OSTATNÍ

HRAJEME SI NA LOUCE

Na děti čeká rozkvetlá louka plná kouzelných bylinek, motýlů, pilných včelek a mravenců. Stanou se průzkumníky života v trávě a nakouknou do mravenčího království.

DO LESA ZA LESNÍMI BYTOSTMI

Během jedné výpravy navštíví děti rybník, louku i les. Možná, že cestou potkají vodníka, vílu či skřítku, kteří jim o svém království něco prozradí.

/program je určen pro 2 třídy najednou/

KRÁSNÁ ZAHRADA

Program určený pro školní zahrady. Tematicky je rozdělen na 3 samostatné části – „Ptáčci ve městě“, „Stromy“ a „Léčivé rostlinky“.

Děti budou mít možnost si vyrobit ptačí krmítko, zasadit strom nebo ochutnat bylinné čaje. Ptáčci - zima/ MŠ a školní zahrada, Stromy, Léčivé bylinky - jaro, léto, podzim/školní zahrada

PADAJÍCÍ VLOČKY

Zimní program. Část probíhá v lese a část v MŠ. Děti zjistí, co se děje v zimě v lese, vypraví se po stopách lesních zvířátek a připraví jim správnou zimní hostinu.

NABÍDKA ZIMNÍCH PROGRAMŮ 2011/2012

PADAJÍCÍ VLOČKY

Zimní program. Část probíhá v lese a část v MŠ. Děti zjistí, co se děje v zimě v lese, vypraví se po stopách lesních zvířátek a připraví jim správnou zimní hostinu.

KRÁSNÁ ZAHRADA - část Ptáčci ve městě

Program vhodný na zimní období. Děti se seznámí s ptáčky, kteří u nás zůstávají i přes zimu, vyrobí si malé ptačí krmítko a naučí se správně připravit ptačí hostinu.

(in <http://www.lesypraha.cz/?cat=72201>, 2011)

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Metody výzkumu a kritéria hodnocení

Ke zjištění potřebných informací jsem využila metody dotazníkového šetření pro pedagogy v mateřských školách. Pro tuto metodu jsem vybrala deset pražských mateřských škol, které by vytvořily rozmanitý výzkumný vzorek. Mateřské školy se nachází v blízkosti velkých pražských parků lesů a lesoparků. Tuto metodu jsem použila na všech vybraných mateřských školách. Dotazníky jsem do mateřských škol posílala elektronickou formou. Předem jsem ale do všech mateřských škol telefonovala, abych se ujistila, zda mají čas dotazník vyplnit a nebude je obtěžovat. Pokud se nějaká mateřská škola omluvila, pokusila jsem se kontaktovat jinou, která odpovídala kritériím. Návratnost dotazníků tedy byla sto procentní.

Vybrané mateřské školy:

MŠ Šimůnkova, MŠ Nad Štolou, MŠ Hellichova, MŠ Juárezova, MŠ Stachova,
MŠ Na Smetance, MŠ Stachova, MŠ Semínko, Školička Na zámku, Dětský klub
Márynka

Získané informace jsem mezi sebou porovnávala, procentuálně vyhodnotila a výsledky zaznamenala do tabulek a grafů.

Pro lepší orientaci ve všech částech výzkumu a vyhodnocování jsem použila pro parky, lesoparky a lesy souhrnný termín veřejná zeleň.

Dalšími metodami byly rozhovor s dětmi, pozorování dětí a čerpala jsem také z celotýdenního projektu, který jsem pro toto téma vytvořila a vyzkoušela. Uvedené prostředky jsem praktikovala v průběhu roku 2011 v mateřské škole, kde pracuji – Školička Na zámku (dále jen Školička).

Ve Školičce jsem pro další část výzkumu vybrala patnáct nejstarších dětí, s nimiž jsem vedla strukturované rozhovory. S vybranými dětmi jsem vedla individuálně dva strukturované rozhovory. Odpovědi na celkem patnáct otevřených otázek jsem zaznamenávala do připraveného archu.

Otázky byly zaměřeny na to, zda děti preferují pobyt spíše na zahradě mateřské školy nebo v blízké veřejné zeleni. Dále jsem se prostřednictvím rozhovoru snažila zjistit, které aktivity děti rády dělají, které by rády dělaly a co vše se jim na daném prostoru líbí. Část rozhovoru se také týkala cyklostezek. Forma otázek byla přizpůsobena dětskému věku.

Dále jsem všechny děti pozorovala průběžně při volné hře a spontánních venkovních aktivitách na zahradě školy a v otevřeném prostoru veřejné zeleně. Měla jsem možnost chodit s dětmi jeden týden jen na zahradu a druhý týden jen do lesa.

Získala jsem tak k pozorování dostatek času. Výsledky jsem zaznamenávala do připraveného archu. U každého dítěte jsem sledovala, jaké aktivity si během pobytu venku nejčastěji vybírá, a zaznamenávala jsem jejich druh. Získané informace jsem vyjádřila pomocí tabulek.

Následně jsem informace z rozhovorů a z pozorování porovnávala. Podařilo se mi tak získat komplexnější a pravdivější poznatky.

Celotýdenní projekt probíhal následně po pozorovacích týdnech. Hlavním tématem projektu je pohyb a příroda. Cílem bylo seznámit děti s pohybovými aktivitami a s možnostmi, jak využít čas strávený v přírodě okolo nich. Děti také získaly nové poznatky o přírodě, jejím fungování a o tom, co vše můžeme okolo sebe najít. Děti se mi dařilo vtáhnout do tématu a díky motivaci byly velmi aktivní a snaživé. Pokusila jsem se projekt naplánovat tak, abych mohla prostřednictvím vykonaných aktivit zjistit informace do vytvořených archů a dotazníku a celkově nabýt větší přehled o dané problematice.

Ze získaných informací a osobních zkušeností jsem stanovila sedm hypotéz.

3.2 Hypotézy

H1. Předpokládám, že více než sedmdesát pět procent vybraných mateřských škol vnímá umístění v blízkosti veřejné zeleně výhodně.

H2. Předpokládám, že polovina z vybraných mateřských škol navštěvuje veřejnou zeleň nejvíce dvakrát týdně.

H3. Předpokládám, že více než polovina aktivit, které jsou dětem z vybraných mateřských škol ve veřejné zeleni nabízeny, není primárně zaměřena na zdokonalování pohybových schopností a získávání nových dovedností dítěte.

H4. Předpokládám, že dotázané mateřské školy s dětmi cyklostezky nevyužívají.

H5. Předpokládám, že pobyt v lese motivuje děti k většímu počtu druhů spontánních aktivit.

H6. Předpokládám, že většina dětí bude preferovat pobyt na zahradě mateřské školy.

H7. Předpokládám, že celotýdenní program motivuje děti k návštěvě dané lokality s rodiči.

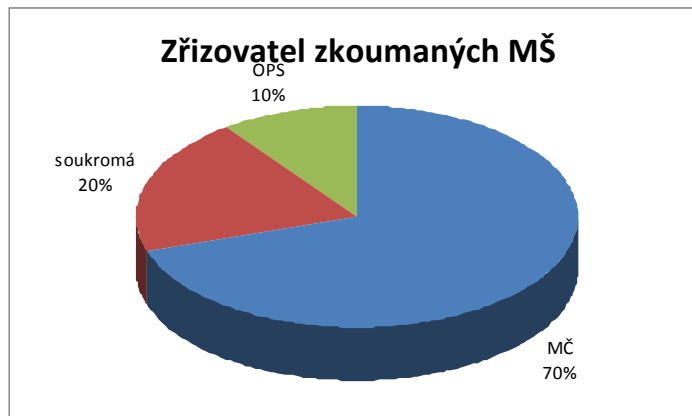
3.3 Dotazníkové šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo deset učitelek mateřských škol. Věkové rozpětí dotazovaných respondentů bylo 22 – 44 let. Průměrná délka praxe mladých učitelek byla pět let. Nejstarší a tedy nejzkušenější učitelka měla dvacet šest let praxe.

Vyhodnocení dotazníku pro pedagogy mateřských:

1. *Kdo je zřizovatelem mateřské školy a jaké je její zaměření?*

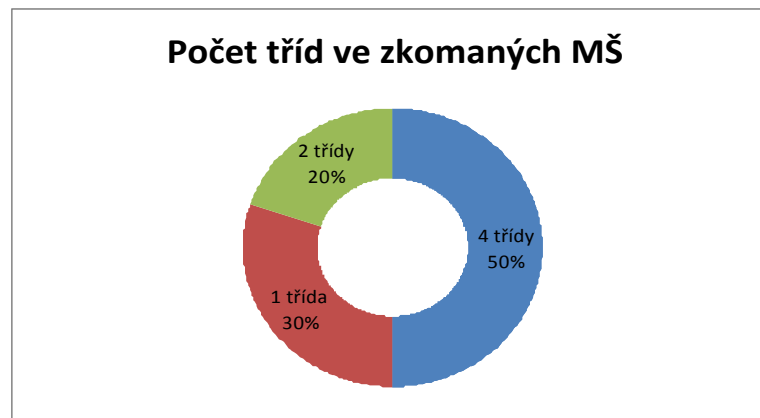
Převážná většina z vybraných mateřských škol je obecních (70%). Dvacet procent mateřských škol je soukromých. Zřizovatelem je tady firma nebo právnická osoba. Deset procent mateřských škol funguje jako obecně prospěšná společnost.

Graf č. 1

2. *Kolik tříd má vaše mateřská škola a jaké je jejich uspořádání?(heterogenní x homogenní)*

Polovina dotazovaných mateřských škol má čtyři třídy (50%). Třicet procent mateřských škol tvoří jen jedna třída a dvacet procent dvě třídy. Z dotazovaných mateřských škol má 80% heterogenní uspořádání tříd. Jen 20% tříd je tedy homogenních.

Graf č. 2

3. *Jaký je průměrný počet dětí ve třídě?*

Průměrný počet dětí ve třídě ze všech dotazovaných mateřských škol je **20.6** dítěte. Překvapilo mě, že jen jedna mateřská škola má ve třídě 26 dětí. Ostatní mateřské školy mají třídy naplněny přibližně dvaceti dětmi. Myslela jsem si, že hlavním důvodem nevyužívání blízké veřejné zeleně bude vysoký počet dětí v jedné třídě a naopak nízký počet pedagogů v době procházky. Výzkum mou domněnku ale nepotvrdil.

4. *Jaký je počet pedagogického personálu v jedné třídě v době pobytu venku?*

Ze všech dotázaných mateřských škol uvedlo **80%**, že při obytu venku je s dětmi **jedna až dvě učitelky**. Ve **20%** mateřských škol jsou to **tři učitelky**. Tento vysoký počet personálu sice uváděly soukromé mateřské školy, ale obě dvě mají ve třídách dvacet čtyři dětí. V každém případě je to velká výhoda z organizačního i z bezpečnostního hlediska .

5. *Jakou rozlohu má zahrada mateřské školy?*

- 40% - přibližně 800 m²
- 20% - přibližně 500 m²
- 20% - přibližně 400 m²
- 10% - přibližně 240 m²
- 10% - přibližně 3500 m²

Odpovědi na tuto otázku mě velmi zajímaly. Uvažovala jsem nad tím, že mateřské školy, které mají velkou zahradu, pravděpodobně nebudou tolik vyhledávat jiný prostor k venkovním aktivitám. Z výzkumu ale vyplynulo, že okolní veřejnou zeleň využívají i mateřské školy z výzkumného vzorku, jejichž zahrada je větší než 800 m².

6. *Pokuste se blíže charakterizovat zahradu mateřské školy.*

Charakter zahrad vybraných mateřských škol většinou podobný. Nachází se zde několik různých zákoutí, vytvořených přírodninami nebo stavebními prvky (altány, dřevěné domky). Učitelky uváděly, že je podle nich členitost zahrad postačující a z bezpečnostního hlediska vyhovující.

Terén zahrad vybraných mateřských škol je převážně rovný nebo mírně zvlněný. Jen dvě mateřské školy mají za své zahradě uměle vytvořené nerovnosti.

Sedmdesát procent z vybraných mateřských škol má na své zahradě jehličnaté stromy (2-4 kusů) a devadesát procent mateřských škol má listnaté stromy (2- 8 kusů).

Keře na zahradách mateřských škol také nejsou výjimkou. Ale jsou většinou vysázeny u oplocení pozemku mateřské školy.

Vodní plochu na své zahradě má je dvacet procent z dotázaných škol. V jednom případě je to vodní pumpa s korytem a ve druhém je to bazén pro děti.

Zahrady vybraných mateřských škol pokrývá z devadesáti procent tráva, kterou probíhají dlážděné nebo betonové chodníky. Jedna mateřská škola má povrch zahrady pokryt bezpečnostními pryžovými čtverci.

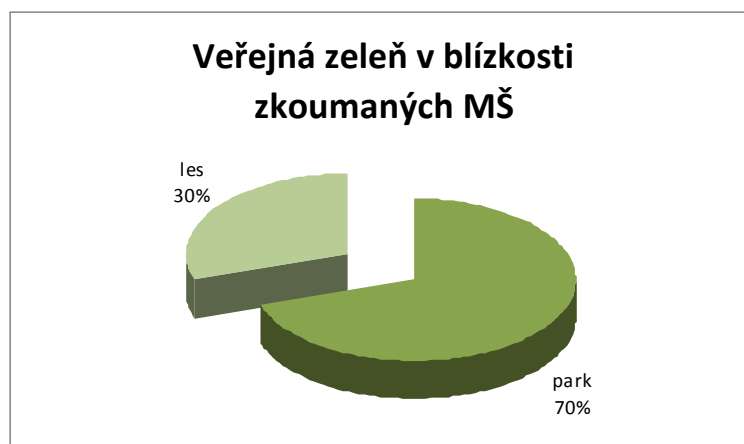
Tato otázka potvrzuje, že vybrané mateřské školy by mohly využívat blízkou veřejnou zeleň, jelikož charakter jejich zahrad není optimální.

7. Jaká je vybavenost zahrady mateřské školy herními prvky? Vyhovuje Vám její zařízení?

Vybavení zahrad dotazovaných mateřských škol je hodně podobné a vyhovující. Učitelky uváděly, že se snaží herní prvky přikupovat nebo se zapojují do grantů vypisovaných Evropskou unií. Většinou se jedná o herní sestavy pro malé a větší děti, včetně skluzu, malé horolezecké stěny, provazové žebřiny, pískoviště, pružinová houpadla, domečky pro děti altánky .

8. Víte o nějaké veřejné zeleni v blízkosti vaší mateřské školy? Jaké je přibližná vzdálenost od mateřské školy?

Kritériem, podle kterého jsem mateřské školy vybírala, byla vzdálenost od veřejné zeleně. Délka trasy tak u všech mateřských škol nepřesáhla 600m. Učitelky uváděly, že nejbližší mají park (70%) nebo les (30%).

Graf č. 3

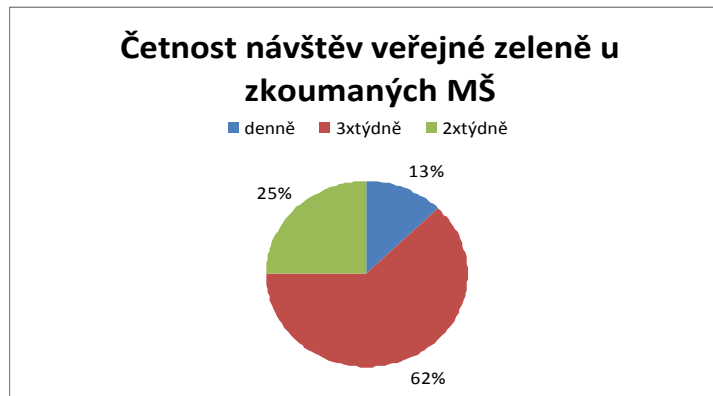
9. *Navštěvujete s dětmi veřejnou zeleň v blízkosti Vaší mateřské školy? Pokud ano, kolikrát týdně? (Pokud odpovíte záporně, pokračujte prosím otázkou č.11)*

Graf č. 4

Na první část otázky odpovědělo překvapivě 80% vybraných mateřských škol kladně. Zbýlých 20% dotazovaných škol nenavštěvuje veřejnou zeleň v jejich blízkosti z bezpečnostních důvodů (narkomani, dohoda s rodiči). Dalším důvodem byla také postačující velikost zahrady vybrané mateřské školy.

Druhá část otázky však nepotvrdila moji hypotézu. Z mateřských škol, které odpověděly kladně, navštěvuje veřejnou zeleň 10% denně, 62% třikrát týdně a 25% dvakrát týdně.

Graf č. 5

10. Jaké druhy aktivit ve veřejné zeleni provozujete?

Výčet činností, které učitelky vypsaly byl poměrně velký, například běhání, hry, konstruktivní hry, pozorování, turistika, lovení členovců ve vodě a v trávě, jejich určování, pracovní i výtvarné činnosti, čtení či vyprávění příběhů, krmení ptáků v zimě, hrabání listů, volné hry, sběr přírodnin a také ekologická výchova.

Souhrnně se ale dá říci, že se jedná o aktivity a hry zaměřené na poznávání a pozorování okolí, vzdělávání se v ekologické oblasti, hudební oblasti, výtvarné i sociální.

Celkem se mi podařilo získat **dvacet šest druhů aktivit**. Ze všech získaných druhů aktivit (26) bylo jen **19%** zaměřeno primárně na aktivity tělovýchovného charakteru.

11. Byly by podle Vás níže uvedené aktivity využitelné pro děti z mateřské školy?

- orientační hry v přírodě, lanové překážky, konstruktivní hry (stavění obydlí, mostů, překážek), teambuildingové hry, petanque.

Všichni dotazovaní respondenti se k této otázce a jejím částem vyjádřili kladně. Ve svém programu je ale nevyužívají. Většinou tuto skutečnost zdůvodňovali nedostatkem zkušeností nebo nedostatečným vybavením.

V některých mateřských školách provozují podobné aktivity nebo jejich modifikace. Jedná se především o konstruktivní hry a teambuildingové hry – 30% z vybraných mateřských škol. Nepotřebují k nim žádné drahé vybavení a jejich pravidla a využití lze nastudovat v příručkách.

12. Vidíte výhodu v umístění mateřské školy blízko veřejné zeleně? ANO/NE, proč?

Odpověď na tuto otázku byla jednoznačná. 80% z vybraných mateřských škol vidí blízkost veřejné zeleně jako výhodu. Důvody byly různé.

Především environmentálního a prosociálního zaměření. Učitelky zmiňovaly přínos v kontaktu s přírodou z ekologického hlediska, získání povědomí o chování v přírodě, změna prostředí, poznávání okolí a identifikace s místem, kde děti žijí. Zajímavým důvodem byla absence vysokých bezpečnostních požadavků. Jedna učitelka uvedla i podíl přírody na harmonizaci dětí.

ANO	NE
80%	20%

Tab. č. 1

13. Navštěvujete blízkou veřejnou zeleň i v zimních měsících?

Je samozřejmé, že v zimních měsících se mnohem více venkovní dopolední program v mateřské škole přizpůsobuje aktuálním povětrnostním podmínkám. Přesto by se neměly návštěvy blízké veřejné zeleně vynechávat. Můžeme vymyslet mnoho zajímavých aktivit s využitím zimního sportovního vybavení (sáně, boby, kluzáky, dětské lyže).

Nehledě na fakt, že aktivity provozované v průběhu roku se většinou dají přizpůsobit pro jakoukoli roční dobu. Jistě by bylo pro děti zajímavé projít se zimním bludištěm nebo si postavit sněhové překážky. Mnoho pražských parků také nabízí zajímavé a netradiční herní prvky, které jsou zaměřeny na rozvoj pohybových dovedností dítěte. Městské části se také starají o to, aby byly bezpečně použitelné i v zimě.

(viz příloha č.4)

ANO	NE	OBSČAS
70%	20%	10%

Tab. č. 2

14. Máte povědomí o vzdělávacích programech orientovaných na přírodu, které organizuje magistrát hl.m. Prahy? Znáte nějaké? Využívá je vaše mateřská škola?

Velmi mě překvapilo, že jen deset procent mateřských škol z výzkumného vzorku zná zmíněné programy. Dále ale uvedla, že je nevyužívají. Magistrát hl.m. Prahy pořádá tyto programy velmi často a účast na nich je bezplatná. Pravděpodobně není zajištěna dostatečná informovanost a propagace programů pro ředitele a ředitelky mateřských škol.

Tab. č. 3

ANO	NE
90%	10%

15. Využíváte cyklostezku nacházející se v blízkosti vaší mateřské školy k nějakým aktivitám? K jakým?

Dotazované učitelky uváděly, že na cyklostezky nechodí s dětmi především z důvodu bezpečnosti. Většinou se na cyklostezce vyskytuje velký počet osob a mnoho z nich nedodržuje stanovená pravidla a doporučení (viz příloha č. 2) Začátečníci tak mohou mít problém nedostatkem klidného a velkého prostoru pro trénování dané činnosti. Řešením by mohly být vymezené cvičné cyklostezky nebo jejich části. Učitelky se shodly na tom, že děti předškolního věku mohou cyklostezky využívat pouze s rodiči. V rámci mateřské školy to možné není. Jedinou možností, jak alespoň seznámit děti s tím, co je to cyklostezka, je cílená procházka k ní.

Můžeme si říci, jak cyklostezka vypadá, jaké druhy sportů na ní lidé provozují, jaká jsou bezpečnostní pravidla a sledovat, jestli je lidé dodržují. Výchovný a vzdělávací efekt je zkoumán prostřednictvím týdenního projektu (viz příloha č.) a rozhovory s dětmi.

VYUŽÍVÁNA	NEVYUŽÍVÁNA
100%	0%

Tab. č. 4

3.4 Rozhovor s dětmi

Pro tento výzkum jsem si připravila dva strukturované rozhovory. První se týká pobytu dětí na zahradě mateřské školy a tvoří jej šest otevřených otázek. Druhý rozhovor obsahuje otázky ohledně aktivit v lese a parku. Je složen z jedenácti otevřených otázek. Při samotném rozhovoru jsem ale použila mnoho dalších motivujících a doplňujících otázek, které pomohly k získání dané informace.

Snažila jsem se pro ně vybrat klidnou chvíli, místo a dítě od něčeho neodtrhnout. Většinou to bylo v době, kdy už mělo dítě mělo potřebné věci hotové a ostatní děti ještě pracovaly nebo obědvaly. Všechny děti byly vstřícné a ochotné odpovídat.

Délka rozhovoru byla přiměřená, dětem nečinilo problém udržet pozornost do konce. Připadaly si velmi důležité a pokoušely se mi říci co nejvíce informací.

3.4.1 Rozhovor – zahrada mateřské školy:

Tento rozhovor následoval bezprostředně po návratu dětí ze zahrady. Dětem na ní byl nechán prostor k volné, spontánní hře. Děti nebyly ve hrách nijak neomezovány a pokud to nebylo nezbytně nutné, paní učitelky je nekontaktovaly. Děti tak měly možnost vybrat si s čím a jak si budou hrát. Hry mohly samostatně rozvíjet a individuálně řešit jejich případnou organizaci a krizové momenty. Informace získané tímto rozhovorem využiji k potvrzení nebo vyvrácení jedné z hypotéz. Dále budu moci určit, jaké činnosti si děti na zahradě vybírají a porovnat to s výběrem činností v lese. V neposlední řadě konfrontuji pozorování dětí s informacemi z rozhovoru. Ukáže se, jestli se poznatky z obou výzkumných metod alespoň trochu shodují.

Otázky pro rozhovor:

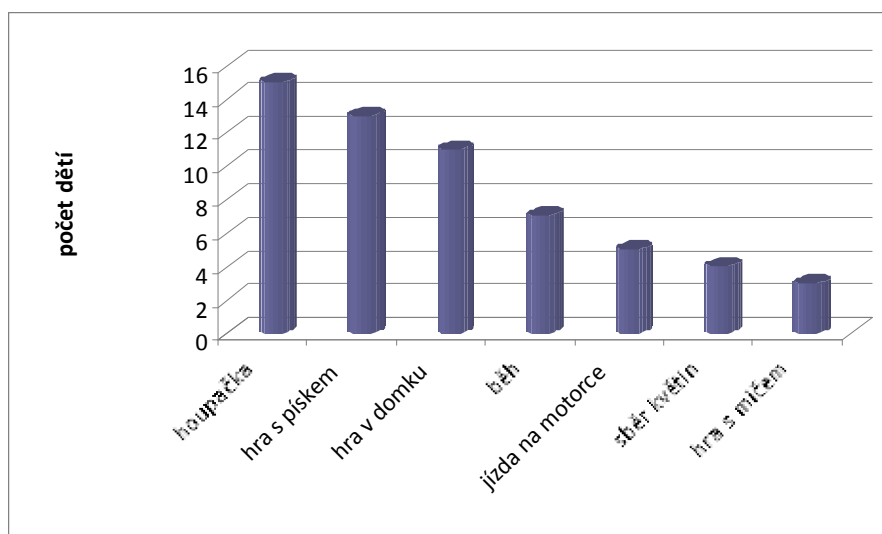
1. Co vše se dá dělat na zahrádce školky?
2. S čím si tam můžeme hrát?
3. S čím si nejraději hraješ na zahradě? Proč?
4. Co nemáš rád/a na zahrádce?
5. Co může být na zahrádce nebezpečného? Co se nám tam může stát?
6. Chtěl/a by sis jít hrát do lesa nebo na zahradu? Proč?

Vyhodnocení:

Odpovědi na první otázku nebyly tak rozmanité, jako jsem čekala. Všech patnáct dotazovaných dětí uvedlo, že se na zahrádce mohou houpat na houpačce. Dvanáct dětí z patnácti zmínilo houpání jako první věc, co je napadla. Další častou uváděnou aktivitou je hra s pískem v různých variacích (stavění hradů, kopců, bábovek, vaření z písku, kreslení do písku). Tuto činnost vybralo třináct dětí z patnácti. Třetí nejčastěji vybranou aktivitou, uvedlo ji jedenáct dětí z patnácti, je námětová hra v dřevěném domku (na nemocnici, na maminky, na školku...).

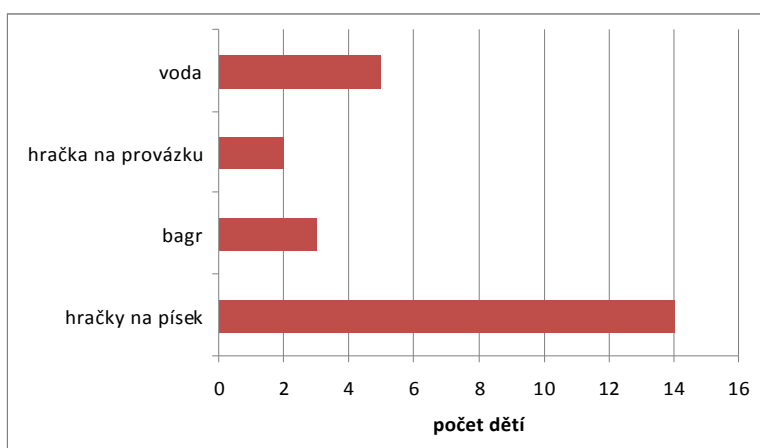

Méně než polovina dětí v výzkumného vzorku uvedla aktivity jako běhání, jízdu na motorkách, sbírání přírodnin (kaštiny, sedmikrásky, listy), hru s míčem. Jedno dítě dokonce uvedlo sezení.

Graf č. 6

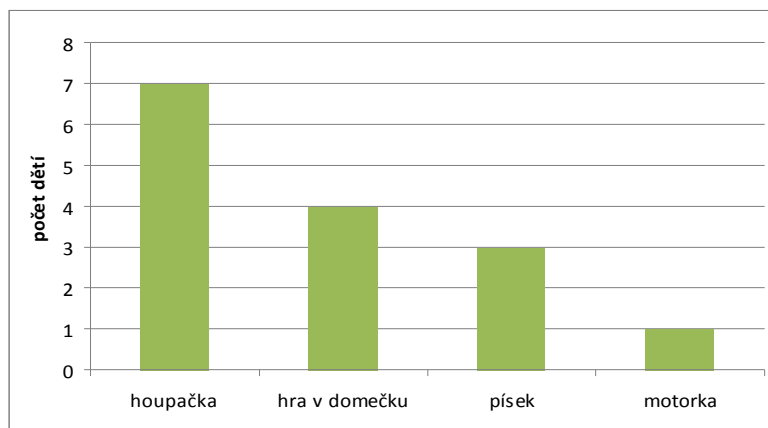
Na druhou otázku děti odpovídaly celkem jednotvárně. Zmiňovaly jen hračky, které mají jednostranné využití: kyblíky, lopatky, bábovky. Tři děti si vzpomněly na bagr a dvě děti na kočku na provázku, kterou mohou tahat za sebou. Jen pět dětí uvedlo, že si mohou hrát s vodou. (Děti mají k dispozici „blátoviště“). Obecně bylo těžší na tuto otázku získat odpověď. Dětem se těžko vzpomínalo, ačkoliv neuběhlo ani půl hodiny od příchodu ze zahrady.

Graf č. 7

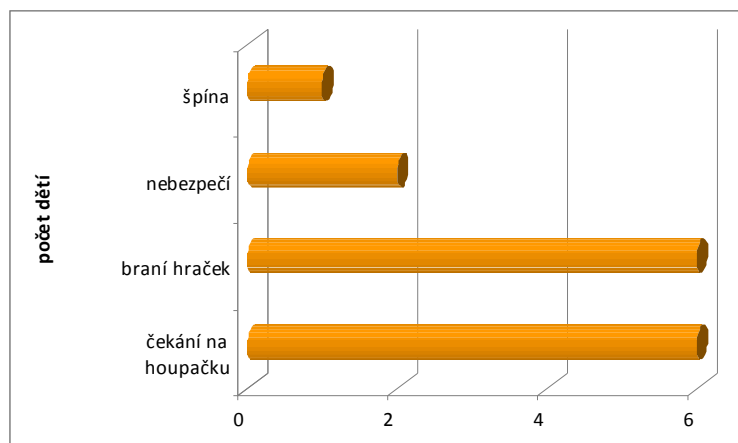
V třetí otázce děti spíše místo věcí na hraní zmiňovaly aktivity, které s nimi dělají. Opět nejvíce dětí, sedm, uvedlo houpání na houpačce.

Důvody byly různé: že ji nemají doma, mohou se houpat vysoko, už se naučily rozhoupat bez pomoci, nechodí s rodiči na hřiště, baví je to... Čtyři děti si nejraději hrají v domečku, jakoukoliv námětovou hru, nejčastěji na vaření a nemocnici. Tři děti si využívají všeho co je na písku, lopatky, kyblíky a staví kopce. Jeden chlapec nejraději jezdí na motorce.

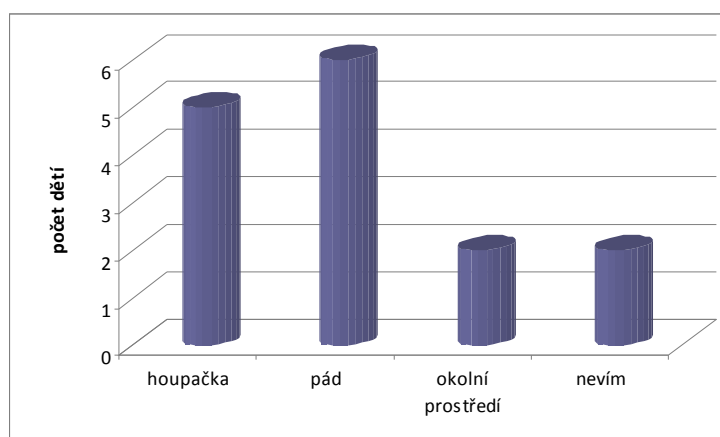
Graf č. 8

Čtvrtá otázka poskytla zajímavé odpovědi. Dětem se nelíbí na zahrádce, že musí čekat dlouho na uvolnění houpaček a mezitím neví, s čím si mají hrát. Musí prý dávat pozor, aby je někdo nepředběhl. Tuto odpověď uvedlo v různých variantách pět dívek a jeden chlapec, dohromady šest dětí. Dále se dětem nelíbí, že jim někdo bere hračky, především lopatky. Přestože jich mají děti dostatek (čtrnáct různých druhů), vybraly si tři nejlepší, o které neustále vedou spory. Dva chlapci zmínili, že mají na zahradě málo motorek (čtyři) a musí se s nimi dělit o ostatní a střídat se. Braní hraček se tedy nelíbí celkem šesti dětem. Dvě dívky si stěžovaly, že na zahradě některé děti rychle běhají a ony se pak bojí. Jednomu chlapci se nelíbí, že je ze zahrady špinavý a má písek v botách.

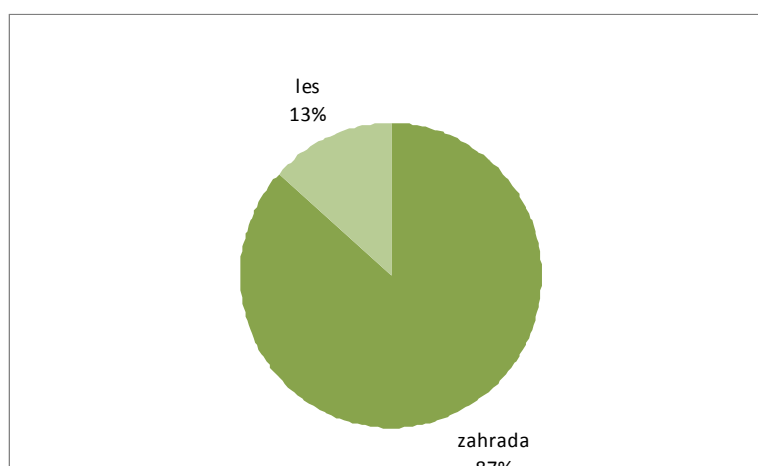
Graf č. 9

Nebezpečí na zahradě děti vnímají především v houpačkách. Ví, že se musí houpat pomalu, aby někoho nesrazily. Rychlost uzpůsobují tak, aby mohly vždy zastavit a předejít tak úrazu. Přibližně stejnou odpověďdlo mělo pět dětí. Dvě děti vidí jako nebezpečí pád z houpačky nebo z dřevěného domku. Pád na chodníku zmínily čtyři děti. Okolního prostředí působí nebezpečně pro dvě děti. Pro jedno dítě je nebezpečné popálení o kopřivy a jedno dítě se bojí pádu větve. Dvě děti o žádném nebezpečí na zahradě neví.

Graf č. 10

Z poslední otázky vyplynula jednoznačná odpověď. Třináct dětí by šlo raději na zahradu než do lesa. Hlavním důvodem je to, že je na zahradě mnoho hraček a houpačky. Jen dvě děti by šly do lesa. Jedno uvedlo jako důvod velikost prostoru. Druhé dítě by šlo do lesa, protože tam je mnoho klád a klacků na hraní.

Graf č. 11

3.4.2 Rozhovor – les poblíž mateřské školy:

Tento rozhovor jsem vedla s vybranými dětmi dvakrát. Poprvé to bylo po společné procházce do lesa. Následoval celotýdenní projekt zaměřený na pohybové aktivity v prostředí lesa a parku. Poté jsem vedla tento rozhovor se stejnými dětmi podruhé.

Projekt probíhal v lese i v parku. V parku se nachází mnoho vzrostlých jehličnatých a listnatých stromů, cesty jsou přírodní (nedlážděné) a celkově má park charakter lesa. Zvolila jsem tedy pro otázky variantu les. Doba rozhovoru se tedy zkrátila a děti udržely pozornost až do konce.

Podářilo se mi získat podklady pro informace, které ukáží, zda se výběr a preference dětí nějak změnilly či ne.

3.4.2.1 Otázky pro rozhovor – les a park poblíž mateřské školy (první část)

1. Kam chodíte se školkou na procházky?
2. Co můžeme dělat v lese/ parku? (Podle toho, kam děti s mateřskou školou chodí.)
3. S čím si můžeme hrát v lese?
4. Co byste tam chtěli dělat?
5. Mohli bychom si do lesa vzít nějakou pomůcku na hraní?
6. Kam bys šel/a s rodiči na procházku? Proč?
7. Víš co se nesmí v přírodě dělat?
8. Co může být v přírodě nebezpečného?
9. Co se ti nelíbí v lese? Je něco, co tam nemáš rád/a?
10. Co to je cyklostezka?
11. Chtěl/a by sis jít hrát do lesa nebo na zahradu? Proč?

Vyhodnocení rozhovoru před projektem:

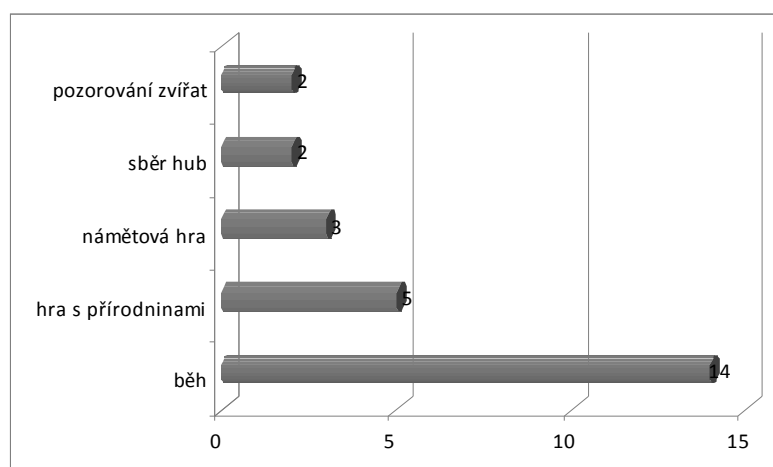
Kam chodíte se školkou na procházky?

V této otázce mohly děti vyjmenovat pět různých možností (park, les, louka, zahrada, lanový park). Všechny děti, tedy patnáct, uvedly zahradu. Deset dětí zmínilo les. O parku hovořilo šest dětí a na louku a lanový park si nevzpomněl nikdo.

- Zahrada - 15 dětí
- Les – 10 dětí
- Park – 6
- Louka, lanový park – 0 dětí

Co můžeme v dělat v lese?

Čtrnáct dětí řeklo, že v lese můžeme běhat. Osm dětí uvedlo, že si v lese můžeme hrát. Když jsem se zeptala jak nebo s čím, tak mi tři děti odpověděly “s kamarády na domeček, policajty a na domeček“ a pět dětí vyjmenovalo několik přírodnin (klacky, šišky, listí). Dvě děti by v lese sbíraly houby a dvě by také hledaly zvířata.

Graf č.12

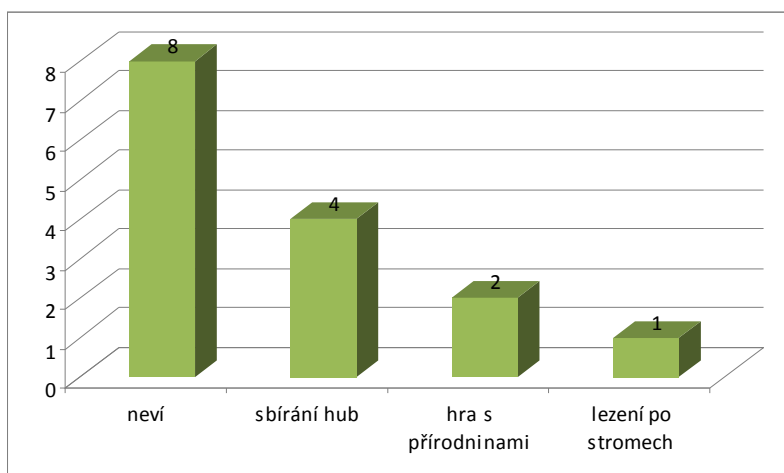
S čím si můžeme hrát v lese?

Všechny děti zmínily nějaký druh přírodního materiálu, šišky, listí, klacky, stromy, žaludy. Jedno dítě by si v lese hrálo s míčem.

- Hra s přírodninami 96%
- Hra s míček 4%

Co byste tam chtěli dělat?

Osm dětí vůbec nevědělo, jak má odpovědět. Nenapadlo je nic nového. Čtyři děti by chtěly v lese sbírat houby. Dvě děti by si tam chtěly hrát s větvemi a kládami a jedno dítě by chtělo lézt po stromech.

Graf č. 13

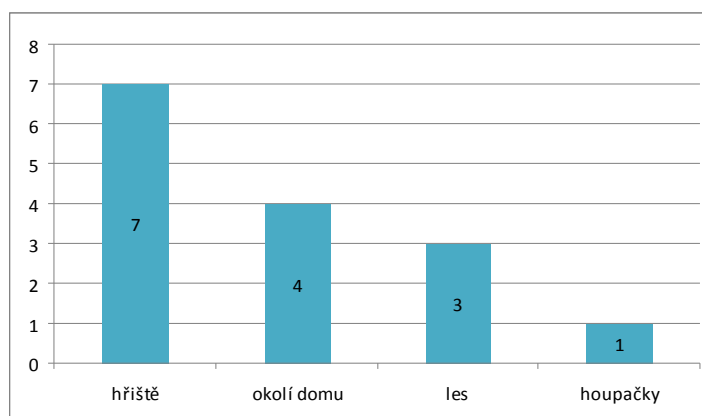
Mohli bychom si do lesa vzít nějakou pomůcku na hraní?

Čtyři děti by si s sebou do lesa vzaly míč, aby si s ním mohly házet mezi stromy nebo se do nich trefovat. Jedno dítě by si vzalo lupu na pozorování zvířat a jedno batoh nebo tašku na žaludy a listí. Dalších pět dětí by si do lesa nic nebralo. A čtyři děti nevymyslely nic.

- Míč – 4 děti
- Lupa – 1 dítě
- Batoh – 1 dítě
- Nic – 5 dětí

Kam bys šel/a s rodiči na procházku? Proč?

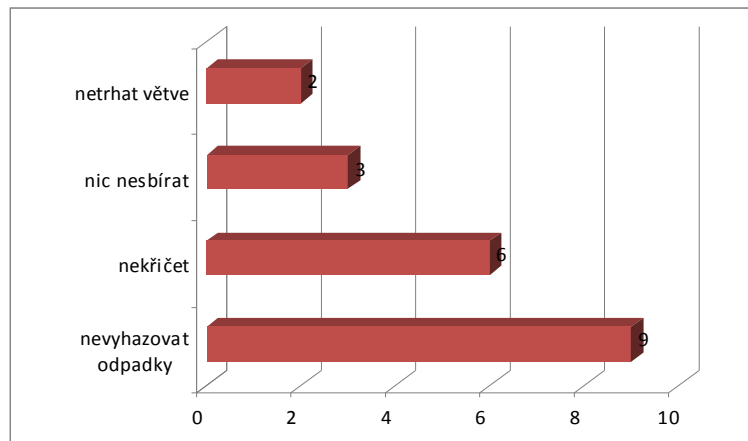
Sedm dětí by šlo na veřejné hřiště. Čtyři děti by šly tam kde to znají (v blízkosti jejich domu). Tři děti by šly do lesa a jedno dítě by šlo někam na houpačky.

Graf č. 14

Viš co se nesmí v přírodě dělat?

Z patnácti dětí jich devět vědělo, že se do přírody nevyhazují žádné odpadky. Šest dětí by v lese nekřičelo a tři děti by tam nic nesbíraly. Další dvě děti také zmínily, že se v lese netrhají stromům větve.

Graf č. 15

Co může být v přírodě nebezpečného?

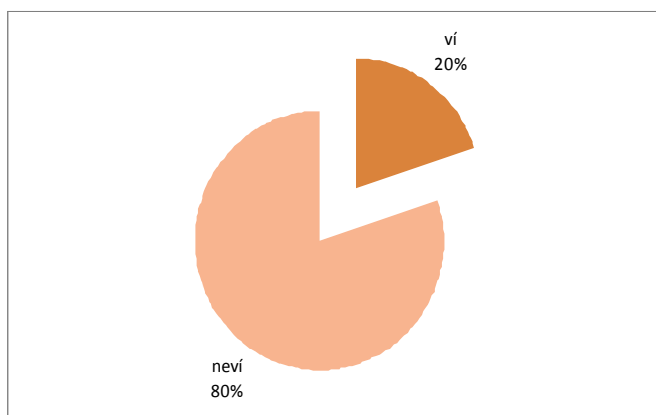
Dvě děti ví, že by si z lesa mohly přinést klišťe. Další dvě děti by si v lese daly pozor na jedovaté houby. Jedno dítě se bojí, že by se v lese mohlo ztratit. Jedno dítě si pamatovalo, že jednou s rodiči vidělo v lese divoké prase. Proto se obává, že jej potká opět. Ostatní děti řekly, že neví.

Co se ti nelíbí v lese? Je něco, co tam nemáš rád/a?

Bláto a špína vadí dvěma dětem. Říkaly, že pak mají špinavé oblečení. Dalším dvě dětem se nelíbí obtížnost terénu. Jedno dítě si stěžovalo na velkou vzdálenost od mateřské školy.

Co to je cyklostezka?

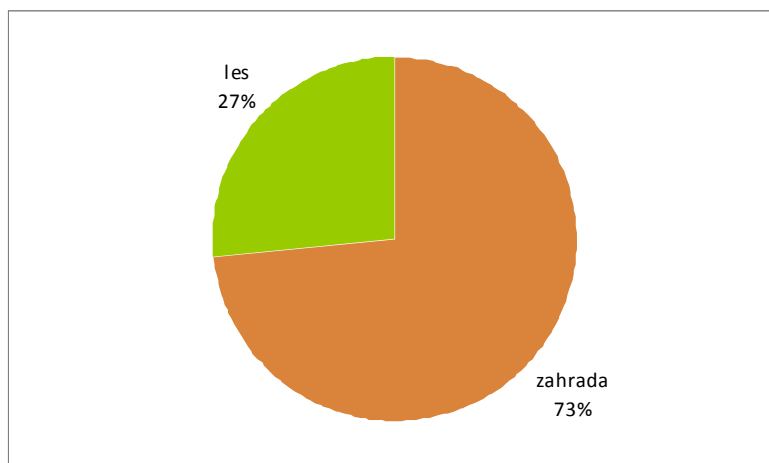
Odpovědět na tuto otázku dokázaly jen tři děti, které již umí jezdit na kole a na cyklostezku chodí s rodiči. Ostatní děti se snažily nějak cyklostezku popsat, ale mylně. Pět dětí se o to ani nepokusilo.

Graf č. 16

Chtěl/a by sis jít hrát do lesa nebo na zahradu? Proč?

Na zahradu by šlo nejraději jedenáct dětí (73%). Mají to tam rády, líbí se jim tam houpačky, hračky na písek a domeček. Do lesa by šly čtyři děti (27%) protože tam mohou běhat a skákat. Líbí se jim tam také, že mohou najít mnoho větviček a klacíku na hraní. V tomto případě již můžeme sledovat změnu v preferencích. Variantu lesa by si vybralo o 14% dětí více.

Graf č. 17

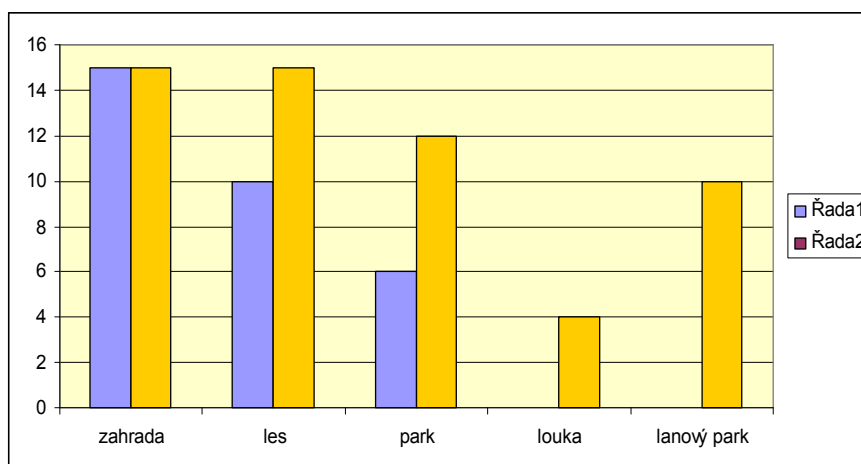
3.4.2.2 Otázky pro rozhovor – les a park poblíž mateřské školy(druhá část) :

1. Kam chodíte se školkou na procházky?
2. Co můžeme dělat v lese/ parku? (Podle toho, kam děti s mateřskou školou chodí.)
3. S čím si můžeme hrát v lese?
4. Co byste tam chtěli dělat?
5. Mohli bychom si do lesa vzít nějakou pomůcku na hraní?
6. Kam bys šel/a s rodiči na procházku? Proč?
7. Víš co se nesmí v přírodě dělat?
8. Co může být v přírodě nebezpečného?
9. Co se ti nelíbí v lese?Je něco, co tam nemáš rád/a?
10. Co to je cyklostezka?
11. Chtěl/a by sis jít hrát do lesa nebo na zahradu? Proč?

Vyhodnocení rozhovoru po projektu:

Kam chodíte se školkou na procházky?

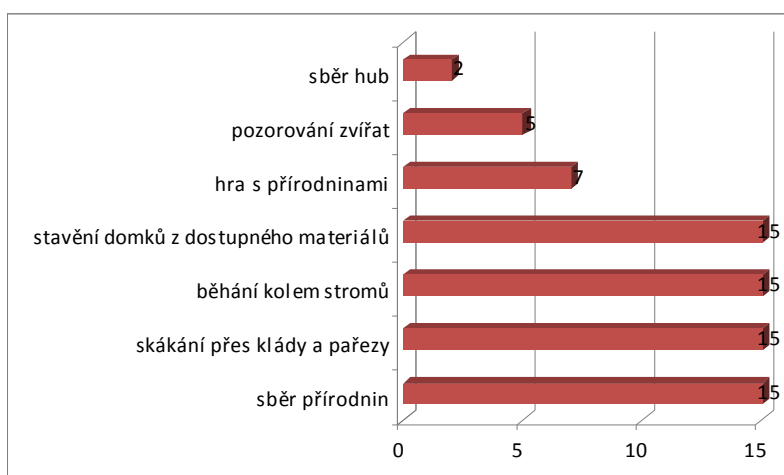
Všechny děti, tedy patnáct, uvedlo zahradu a les. Variantu les tedy zmínilo o pět dětí více než před projektem. Dvanáct dětí z patnácti zařadilo do výčtu ještě park, což je o celou polovinu více než v prvním rozhovoru.. Deset dětí zmínilo i lanový park. Jen čtyři děti si vzpomněly na louku. Louka pravděpodobně neposkytla tolik zapamatovatelných podnětů, které by jejich preference ovlivnily.

Graf č. 18

Co můžeme dělat v lese?

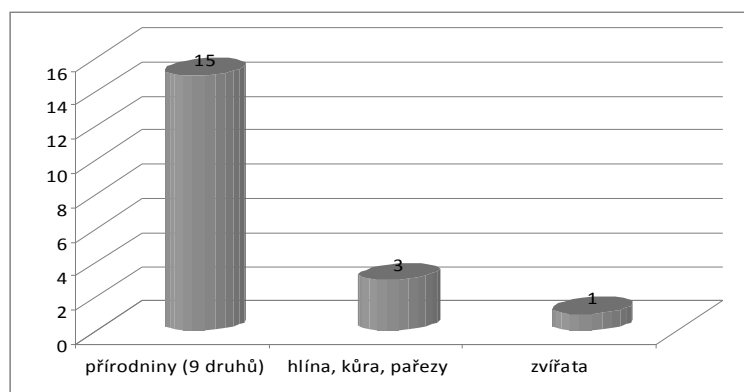
Všech patnáct dětí uvedlo, že v lese můžeme sbírat přírodniny, skákat přes klády a pařezy, běhat kolem stromů a stavět si domky z dostupného materiálu. Sedm dětí zmínilo hru s hlínou, kamením, jehličím, šiškami a listím. Z tohoto materiálu skládají různé obrazce, vaří z něj, staví z něj překážky, sází květiny. Pět dětí by v lese pozorovalo zvířata. Berušky, brouky, mravence, ptáky, veverky a psy. Dvě děti řekly, že v lese sbírají houby, borůvky a šišky a pak si to s maminkou doma uvaří. Děti měly mnohem větší představu o tom, jaké činnosti můžeme v lese dělat. Nad odpovědi nepřemýšlely a jmenovaly jednu variantu za druhou. Jmenovaných druhů činností bylo také více. Především děti nově zmiňovaly aktivity využívající přírodnin, které v lese běžně najdou (větve, kořeny, kameny, pařezy...)

Graf č. 19

S čím si můžeme hrát v lese?

Opět všechny děti, tedy patnáct, vyjmenovaly nejrůznější druhy přírodního materiálu. Klacky, dřevo, listí, šišky, žaludy, jehličí, tráva, klády, stromy. Výčet přírodnin nebyl tak chudý jako při prvním rozhovoru. Tři děti ještě navíc zmínily i hlínu, kůru a pařezy. Jedno dítě uvedlo zvířata, přestože je vlastně mohlo jen pozorovat. Děti byly i schopné vyjmenovat mnoho činností, které uvedenými přírodninami nebo prostřednictvím nich mohou dělat.

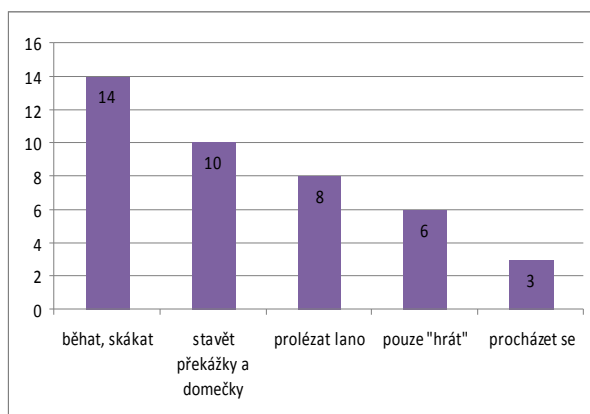

Graf č. 20

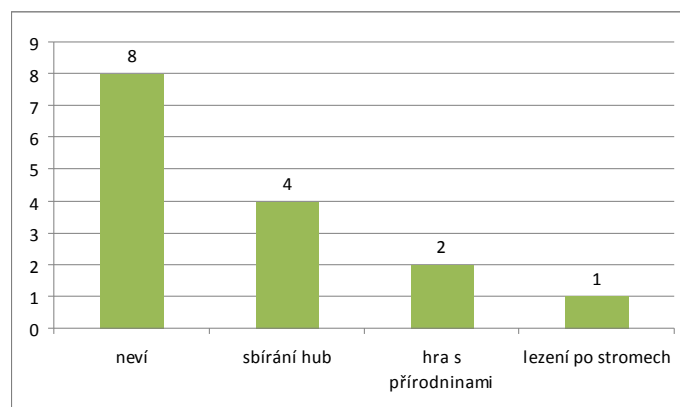
Co byste tam chtěli dělat?

Nejčastější odpovědí bylo „skákat a běhat“. Řeklo ji čtrnáct dětí z patnácti. Deset dětí také uvedlo, že by chtěli v lese stavět velké překážky a domy. Osm dětí by chtělo prolézat lana. Šest dětí by si tam chtělo jen „hrát“. Tři děti by se chtěly lesem procházet. Když porovnáme

dva přiložené grafy je nárůst činností opravdu markantní. Většinou se nově jednalo o aktivity pohybového charakteru, které si mohly děti samy vymyslet a zorganizovat. Osm dětí z patnácti zmínilo i využití lana, což pro většinu byla aktivita nová a tedy zajímavá.

Graf č. 21

Graf č. 22

Mohli bychom si do lesa vzít nějakou pomůcku na hrani?

Na lana si vzpomnělo sedm dětí z patnácti. Značky a mapy uvedlo pět dětí. Čtyři děti by si vzaly míč a petanque. Fotoaparát by si vzaly tři děti. Děti zmínily poměrně málo věcí, které by si s sebou vzaly a odůvodňovaly to tím, že „tam nic nepotřebují“.

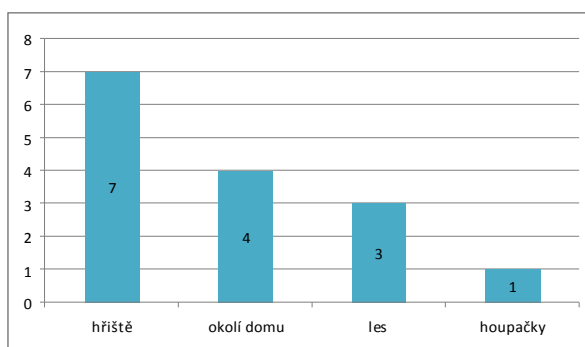
Tuto otázku jsem zvolila, abych ukázala, že ačkoli děti zdůvodňují preferenci zahrady velkým počtem hraček a houpaček, v lese ani v parku je nevyžadují a ani je nezmiňují. Věci které děti jmenovaly jsou, kromě míčů, praktického zaměření.

Po projektu	Před projektem
▪ Lano – 7 dětí	▪ Míč – 4 děti
▪ Mapy – 5 dětí	▪ Lupa – 1 dítě
▪ Míče – 4 děti	▪ Batoh – 1 dítě
▪ Fotoaparát – 3 děti	▪ Nic – 5 dětí

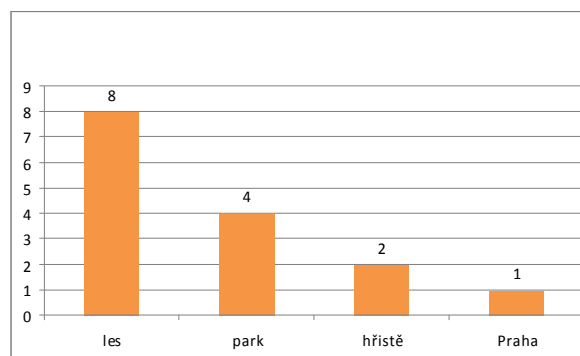
Tab. č. 5

Kam bys šel/a s rodiči na procházku? Proč?

Osm dětí by šlo s rodiči do lesa. Čtyři děti by se šly projít do parku u Školičky. Důvody byly velmi odlišné – líbí se jim tam, je tam stín, jsou tam psi, mohou tam běhat, je tam hodně stromů, dlouho tam nebyly, mají to blízko od domu. Tři děti důvod nevymyslely. Ale čtyři děti řekly, že by tam šly, protože tam byly se školkou. Dvě děti by šly někam na veřejné hřiště, protože je tam hodně houpaček a mnoho dětí. Jedno dítě by nejraději šlo na Karlův most, protože tam bylo nedávno s babičkou. Z rozhovoru tedy vyplynulo, že po projektu by les s rodiči navštívilo o pět dětí více. Nově se také ve výběru dětí objevila možnost procházky do parku. Razantní snížení počtu dětí, které by šly s rodiči na hřiště by také mohla způsobit propagace projektu ve Školičce. Děti byly rodiči jistě chváleny a tato forma motivace je pro děti velmi významná. Proto je pravděpodobné, že se chtěly děti rodičům pochlubit a vše jim ukázat.

Graf č. 23

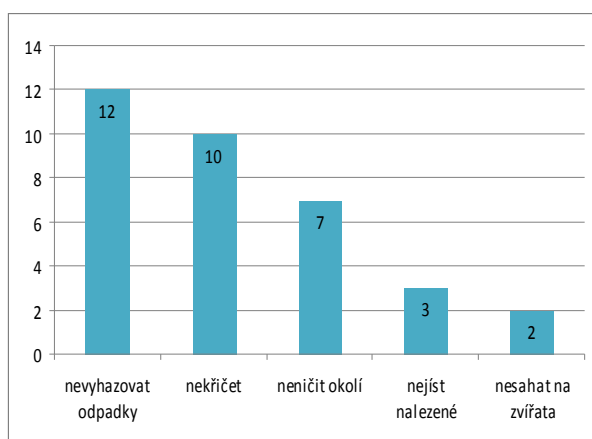

Graf č. 24

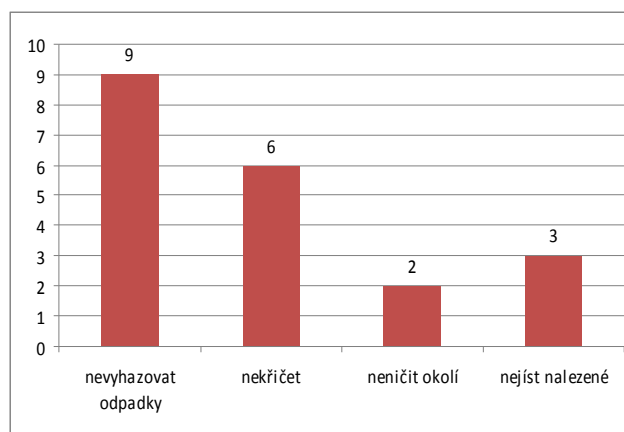
Víš co se nesmí v přírodě dělat?

Dvanáct dětí vědělo, že se nesmí v přírodě nic vyhazovat. Deset dětí určitě nebude v lese křičet a plašit zvířata. Sedm dětí taky nebude nic lámat. Tři děti nebudou jíst nic, co tam najdou. Dvě děti nebudou sahat na zvířata, jen se budou dívat. Rozhovory ukázaly, že povědomí dětí o chování v přírodě je poměrně velké. Po projektu se četnost odpovědí sice

zvýšila, ale nevýrazně. Jedinou položkou, která se o jednu třetinu zvedla, je „neničit okolí“. Je pravda, že jsme během projektu tento problém mnohokrát řešili. Děti měly tendence vše okolo sebe trhat a ulamovat. Nesbíraly větve a listy, kterých měly na zemi kolem sebe mnoho, ale předně se zaměřily na živé části rostlin. Lze předpokládat, že si jich všimaly více, protože se nacházely v jejich zorném poli. Pod nohy se bez upozornění nepodívá téměř žádné dítě. Také je pro ně akt trhání zajímavější než pouhý sběr ze země. Povídáním o přírodě a pobyt v ní tedy děti získaly novou vědomost.

Graf č. 25

Graf

č. 26

Co může být v přírodě nebezpečného?

Děti většinou nic nenapadlo. Tři děti věděly, že v lese rostou jedovaté houby. Jedna dívka se bála, že by na ni mohl spadnout strom. Druhá viděla jako nebezpečné, že by mohla zakopnout o kořen. Dva chlupci si vzpomněli, že by si z lesa mohli přinést klíště. Výčet nebezpečných okamžiků v lese se nepatrně zvětšil. Dvě dívky uvedly pravděpodobně nepříjemný zážitek, který se jim během projektu v lese stal. Můžeme předpokládat, že pokud by se jim něco podobného stalo hned při první návštěvě lesa, také se to v odpovědích objeví. Překvapilo mě, že jen jedno z dotazovaných dětí se bojí ztracení. Čekala bych, že se tato odpověď objeví častěji.

Je pravdou, že z pozorování i z vlastních zkušeností vím, že děti mají tendenci se držet pohromadě. Zřídka kdy se stane, že by se dítě samo vzdálilo od skupiny. Děje se tak většinou, jen když dítě něco velmi zaujme (letící motýl; zvíře; nějaký předmět, který se mu líbí).

Záhy si ale odcházejícího kamaráda všimají ostatní a volají na něj nebo kontaktují přítomnou učitelku. Snažíme se tuto soudržnost u dětí podporovat. Samozřejmě učitelé mají přehled o všech dětech, které jsou s nimi venku. Když nastala výše uvedená situace, sledovali jsme, zda si toho děti všimnou. Pokud nikdo z nich nereagoval, upozornili jsme je a vždy začal někdo jednat. Jinak mě velmi potěšilo, že děti ví o možnosti kousnutí klíštětem. Pravděpodobně je na to rodiče často upozorňují. V dnešní době, kdy je nebezpečí přenosu infekce velké, je to jistě velmi důležité.

Co se ti nelíbí v lese? Je něco, co tam nemáš rád/a?

Tři děti nemají rády, když jim někdo zboří dům. Jedno dítě nemá rádo, když se jde do lesa dlouhou dobu. Další dítě nesnáší, když na něj někdo hází listí nebo mu chce ublížit klackem.

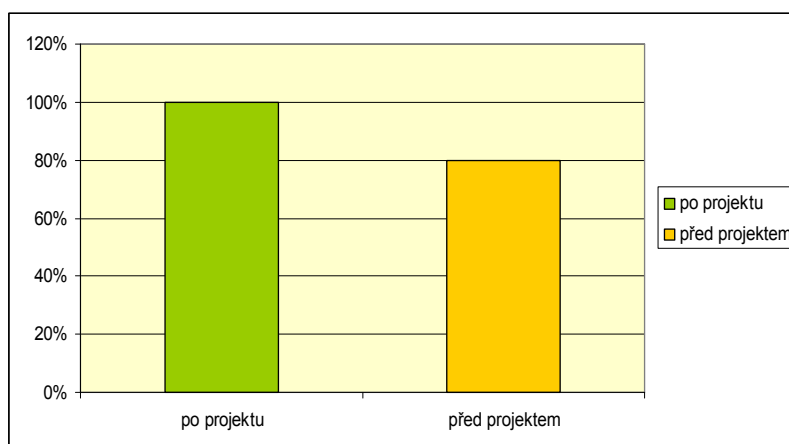
Jedna dívenka také uvedla, že ji vadí, když má z lesa špinavé ruce a kolena a nemůže si to umýt. Jinak děti odpovídaly, že tam mají rády vše. Odpovědi na tuto otázku se v obou rozhovorech výrazně nelišily. Při prvním položení otázky většinou ani nedokázaly odpovědět. Až doplňující otázky je k něčemu přivedly. Opět jsem se ale přesvědčila o narůstajícím počtu dětí, kterým vadí špína a ušpiněné oblečení. Stále častěji slyšíme v mateřské škole i v okolí větu: „Nedělej to, zašpiniš se!“. Osobně si myslím, že péstování čistoty je u dětí důležité, ale určitě ne při venkovních aktivitách. Dítě nepochopí, proč se nemůže jít po dešti proběhnout třeba do parku nebo proč si nemůže hrát s hlínou. Doporučujeme rodičům ať dávají dětem na venkovní aktivity starší pohodlné oblečení, které by je v pohybu neomezovalo.

Co to je cyklostezka?

Všechny děti dokázaly svými slovy popsat co to je a vyjmenovat základní druhy aktivit, které se na cyklostezkách pozorují. Nárůst počtu dětí, které dokázaly odpovědět je tedy 80%.

Návštěva cyklostezky během projektu byla pro děti velkým zážitkem. Cyklostezka v Kunratickém lese je hojně navštěvovaná, a tak děti viděly mnoho věcí inspirujících k zajímavým, mnohdy komickým otázkám. (Proč jede ten pán tak rychle na kole?)

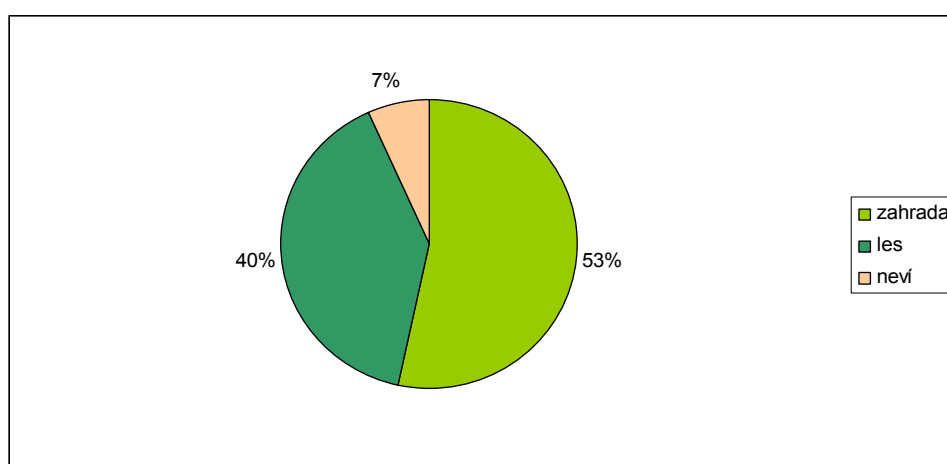
Kam běží maminka s kočárkem? Proč jsou ty dvě paní úplně mokré? Jakože může běhat na cyklostezce i pes? Nekousne někoho? Proč sem ti lidé vůbec chodí?)

Graf. č. 27

Chtěl/a by sis jít hrát do lesa nebo na zahradu? Proč?

Osm dětí by si šlo hrát raději na zahradu. Důvodem jsou houpačky a hračky. Šest dětí by šlo spíš do lesa. Nejčastějším důvodem bylo, že si tam mohou stavět domečky. Dále tam mohou běhat a stavět překážky. Jednomu dítěti to bylo jedno. Celý projekt i rozhovor ukázal větší aktivitu dětí a jejich zaujetí během pobytu v blízké veřejné zeleni. Přesto však děti stále volí variantu zahrady a to 53%. Nárůst počtu dětí, které by šly raději do lesa je 26%.

Graf č. 28

3.5 Pozorování dětí

Jak jsem již zmínila, pro získání validních údajů jsem pozorovala všechny děti ze Školičky v průběhu celého týdne na zahradě mateřské školy a po té týden v prostředí lesa. Celkový počet sledovaných dětí byl 35. Nejmladšímu dítěti byly dva roky a devět měsíců. Nejstarší dítě mělo sedm let. Růměný věr sledovaných dětí byl 4,2 roku.

Snažila jsem se zajistit stejné podmínky, jako před rozhovorem s dětmi. To znamená, že paní učitelky dětem vysvětlily základní bezpečnostní pravidla v daném místě a poté se měly děti možnost samostatně rozhodnout a vybrat si, co budou dělat. Paní učitelky je opět nijak nekontaktovaly a do programu nezasahovaly. Děti za nimi v případě potřeby chodily samy.

U každého dítěte jsem sledovala, jaké aktivity si během pobytu venku nejčastěji vybírá a zaznamenávala jsem jejich druh. Výsledky jsem zaznamenávala do připraveného archu. Získané informace jsem sumarizovala a některé vyjádřila pomocí grafů a tabulek.

Následně jsem informace z rozhovorů a z pozorování porovnávala. Podařilo se mi tak získat komplexnější a pravdivější poznatky.

Sledovaná fakta:

Výběr spontánních aktivit:

- lokomoční (pohybové)
- konstruktivní
- námětové hry
- vznikaly mezi nimi nějaké konflikty?
- kolik procent dětí nic nedělalo? nenašlo si samo žádnou činnost.

Zhodnocení a porovnání spontánních aktivit dětí během pobytu za zahradě a v lese:

Druh aktivity	ZAHRADA		LES	
	Počet dětí (35)	Počet aktivit	Počet dětí	Počet aktivit
Lokomoční	91%	22	100%	34
Konstruktivní	68%	10	88%	21
Námětové	51%	4	65%	12
Nic	34%	-	6%	-
		36		67
Konflikty	37%		22%	

Tab. č. 6

Z výzkumu vyplynulo, že všechny děti pozorované v parku a téměř všechny děti (91%) na zahradě zvolí během dne nějaký druh pohybové aktivity. V případě zahrady se druhy aktivit většinou shodují s výsledky uváděnými v rozhovoru. Děti nejvíce běhaly, hrály na různé honičky, závodili v hodů, skoku, prolézaly dřevěný hrad, houpaly se na houpačkách, procházely se, jezdily na odrážedlech...) Celkem jsem během pozorování spočítala dvacet dva různých typů aktivit. V lese vymyslely děti samostatně o dvanáct aktivit více. Jednalo se především o aktivity při nichž využívaly materiály v lese (druhy přírodnin), ale přeskakovaly i koleje vyjeté v blátivé cestě lesem, kořeny, přecházely klády, hrabaly listí a pak do něj skákaly, vyrývaly dráhy do podkladu a pak je probíhaly, vyskakovaly na nejnižší větve, hráli na schovávanou, vytvořily si z klád a větví startovací čáru a běhaly od stromu ke stromu...)

Konstruktivní hry si vybralo během pozorování 68% dětí. Je to také velké číslo, ale děti se omezily jen na deset druhů aktivit. Je pravda, že na zahradě není moc příležitostí a materiálu ke stavění. Písku je sice v pískovišti dost pro všechny, ale kameny, větve, Jehličí, listí, kůru nebo žaludy v něm, jako v lese, nenajdeme.

Počet druhů aktivit v lese se zvýšil díky velkému množství různého materiálu, který mohou děti při svých hrách využít a vede je k dalším nápadům. Jedna dívka vymyslela i hru na dřevěné hudební nástroje. Z dvou oloupaných větví vytvořila housle, z pařezu a dalších větví buben. Ostatní děti to okamžitě zajímalo a po chvíli hráli všichni na vše (větvemi o zem, šiškami o strom, šustění listů, objímaly strom a hráli na basu...). Konstruktivní část hry se tak přirozeně změnila v námětovou a děti si hrály na orchestr. Druhy námětových her souhlasily s těmi, které děti uváděly v rozhovoru. Hra “na domeček“ a “na rodinu“ byla nejfrekventovanější. Zaobíraly se jí především dívky, které mezi sebe někdy pustily i svého kamaráda. Chlapci mají v oblibě hru na řidiče a filmové hrdiny.

V lese použily děti k námětovým hrám především stromy – jeden byl domov, druhý nemocnice, třetí škola...Přecházely k nim podle právě probíhajícího děje. Hrály si také na kuchyni – sbíraly vše co viděly a z velikého pařezu udělaly kuchyň. Většinou se do těchto aktivit zapojovalo více dětí a další se později přidávaly. Nebo naopak dívky viděly, že se vedle nich staví velký dům z klád a přišly dobrovolně pomáhat.

Děti které na zahradě nic nedělaly jsem sledovala od prvního okamžiku. Jakmile se otevřela branka zahrady, šly cíleně k lavičce. Posadily se na ní nebo vedle ní a sledovaly dění okolo. Asi dvě děti z nich si pohrávaly s něčím, co u sebe našly (papírek, kamínek, klacík). Jedna dívenka stále pozorovala houpající se kamarádky, ale nenašla odvahu se za nimi vypravit.

Cesta k lesu dětem trvá přibližně deset minut. V místě, kde děti měly možnost si hrát, se nachází jedna velká lavička. Nikdo si ji ze začátku nevšímal. Všechny děti si hned vzaly něco do ruky a začaly zkoumat okolí (píchat, rýpat, dloubat, házet...). V průběhu pozorování si jedno dítě chodilo k lavičce jen stoupat, později i sedat. Pravděpodobně ji bralo jako pevný záchytný bod ve velkém otevřeném prostoru. Mělo výhled na ostatní a pozorovalo, co dělají. Když jej něco zaujalo, vydalo se to prozkoumat nebo se zapojilo do aktivity. V průběhu dne se šlo posadit pětkrát.

Ve svém pozorování jsem se také snažila postřehnout, jestli mezi dětmi vznikají konflikty více na zahradě nebo v lese.

Na zahradě během pozorování řešilo nějaký konflikt 37 % dětí. Rozepře vznikaly především nedokonalým stanovením pravidel při hrách, bouráním staveb, nepřiměřenou reakcí, neslušným chováním...Děti se také mezi sebou většinou nedokázaly dohodnout. Někdo se chtěl jít houpat, ale vběhl mu tam druhý kamarád.

Místo domluvy nastal pláč a křik. Téměř polovina konfliktů z uvedených třiceti sedmi procent nastala kvůli houpačkám.

V lese se snažilo vyřešit konflikty 22% dětí. Netýkaly se však domluvy mezi dětmi. Největším problémem bylo dodržování pravidel, například při běhu mezi stromy nebo při skákání do listí. Podotýkám, že učitelé do činnosti dětí nezasahovali. Děti si samy pravidla vytyčily a také hlídaly jejich dodržování. Celkově řešily méně osobních konfliktů, než na zahradě. Vysvětluji si to tím, že tam každý našel dostatek prostoru a prostředků, díky kterým se zabavil. Děti nemusely vybírat mezi červenou lopatkou a modrou, kterou má chlapec vedle. Pokud potřebovaly delší pádlo k lodi nebo nový smyčec, našly si odpovídající větev.

3.6 Celotýdenní projekt

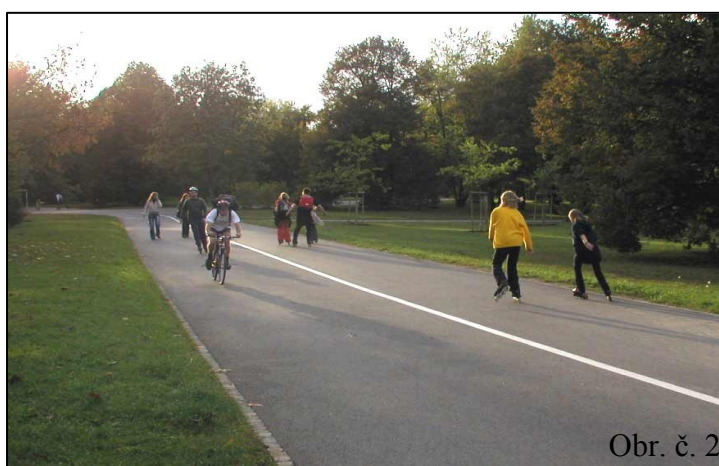
Prostřednictvím projektu jsem se snažila dětem přestavit netradiční aktivity, které se dají v lese dělat. Ukázali jsme si také, jaké pomůcky můžeme v lese použít a jaké hry tam můžeme hrát. Společným jmenovatelem celého programu byl pohyb a "zdravý les". Všechny aktivity a výtvary jsme si i vyfotili a vyrobili jsme ve školce velkou nástěnku. Jejím prostřednictvím jsme rodičům ukázali, jak jsou jejich děti šikovné a zdatné. Děti pak maminky a tatínky lákaly, ať se jdou s nimi také do lesa podívat, aby viděli, jak to tam vypadá a co vše můžeme v lese dělat. V rámci projektu jsme se také šli podívat na cyklostezku, která přes Kunratický les vede. Sledovali jsme kdo tam sportuje, jaké druhy činností tam lidé dělají a jestli již něco z toho děti umí. Povídali jsme si také o tom, zda by na cyklostezku mohli jít děti s rodiči a jestli by se jim to líbilo. Pozorovali jsme, jestli po cestě nějaké rodiny potkáme. Účinnost projektu je zhodnocena v rozhovoru s vybranými dětmi, který po něm následoval.

Při prvním rozhovoru by si procházku do lesa vybraly jen dvě děti z patnácti. Po procházce do lesa už to byly čtyři děti. Když jsem s dětmi hovořila po projektu, do lesa by jich šlo šest. Je to sice třikrát více, ale očekávala jsem mnohem větší zájem. Děti stále preferují zahradu kvůli houpačkám a hračkám. Je to pro ně veliké lákadlo, které je ještě dlouho neomrzí. Doma má houpačku málo kdo a na hřiště se s rodiči také často nedostanou. Přesto pozorování ukázalo, že prostředí lesa nebo parku je pro děti mnohem více podnětné.

3.7 Přehled významných pražských parků

Letenské sady

Letenské sady jsou významnou pražskou lokalitou pro aktivní trávení volného času. Blízkost centru, dobrá dopravní dostupnost a široké množství provozovatelných pohybových aktivit, to jsou hlavní devízy tohoto parku. Letenské sady jsou jednoznačně nejen pro dospělé sportovce, kteří mohou využít tenisové kurty či cyklostezku, ale také pro rodiny s malými dětmi. Ty určitě ocení množství přístupných travnatých ploch, čtyři různá dětská hřiště i dostatečně širokou cyklostezku s půjčovnou dětských in-line bruslí. Cyklostezky je sice velmi hojně navštěvována, ale protože je zde poměrně velké množství tras, které se různě křížují, je určitě možné najít si nějaký klidnější úsek, který bude bezpečný i pro děti předškolního věku. Další výhodou, kterou rodiče malých dětí určitě ocení je velká zahradní restaurace se sociálním zařízením. Dopravní dostupnost je výborná. Tramvajová zastávka Sparta (linky 1, 8, 15, 25, 26)

Stromovka

Stromovka je podobným typem parku jako Letenské sady. Dobrá dopravní dostupnost a blízkost centru z ní dělají velmi oblíbenou a hojně navštěvovanou rekreační lokalitu. Potkáte zde všechny věkové kategorie, stejně tak široké je i spektrum volnočasových aktivit, které je možné tu provozovat, od trénujících vrcholových sportovců přes nadšené rekreační běžce, cyklisty a bruslaře až po piknikující studenty, aktivní seniory a rodiny s kočárkem. Park je vhodný i pro rodiny s předškolními dětmi, jednoznačnou výhodou oproti letenským sadům jsou vodní plochy, k dispozici jsou také dvě dětská hřiště. Výlet do parku je možné si zpestřit návštěvou planetária nebo do nedaleké ZOO.

Nevýhodou jsou užší a často dosti přelidněné cyklostezky bez půjčovny in-linového vybavení. Občerstvení a toalety je možné najít v přílehlých restauracích. Dopravní dostupnost je dobrá, ideálně z tramvajové zastávky Výstaviště.

Petřín

Petřín je dalším z parků, který bychom mohli označit jako pražský „central park“. Jeho charakter je však oproti dvěma výše zmíněným dosti odlišným. Je to způsobeno především jeho terénní dispozicí, většina parku se nachází v poměrně strmém svahu. To je zřejmě hlavním důvodem, že spíše než sportovci využívají park lidé na procházkách. Sportovních a zábavních prostorů typu cyklostezek a dětských hřišť je v tomto parku pouze omezené množství. Celkově by se dal petřínský park doporučit spíše jako tip na výlet spojený s návštěvou rozhledny, bludiště, Hradčan a Malé Strany. Na závěr nesmíme zapomenout zmínit sportovní potenciál této lokality v zimním období za sněhové pokrývky. Na svazích Petřína můžeme spatřit děti na saních, bobech, lyžích i snowboardech. Využití lanové dráhy pro tyto účely však podle zprávy Dopravního podniku hl. m. Prahy už v příštích letech nebude možné. Dopravní dostupnost i možnosti občerstvení jsou nadstandardní.

Obr. č. 3

Riegrovy sady

Riegrovy sady jsou tradičním rekreačním místem Pražanů již od dob první republiky. V parku se nabízí řada možností jak pro aktivní tak pro pasivní trávení volného času. Park bychom mohli na dvě části, část rozloženou na svahu, kde je z promenádních cestiček krásný výhled na Prahu a na část vrcholovou, kde najdeme několik dětských hřišť a obrovskou zahradní restauraci. Dětská hřiště jsou velmi pestře vybavena nejen tradičními pískovišti, průlezkami, houpačkami, ale také moderními zařízeními, kde si děti procvičí stabilitu, obratnost a odvahu.

Obr. č. 4

Samostatnou část tvoří areál Sokola. Tam je možno využít posilovnu, bazén, tělocvičnu a mnoho dalších sportovních zařízení.

Obr. č. 5

Gröbovka- Havlíčkovy sady

Vinohradské Havlíčkovy sady bychom mohli charakterizovat v podstatě jako klidnější a méně rušnou obdobu sadů Riegrových. Chtěli bychom hledat nějaký rozdíl, pak je jím vodní tok. Bohužel však jeho regulované koryto skýtá velmi málo možností pro hry dětí. Ve spodní části parku najdeme cyklostezku, která se díky své velmi malé návštěvnosti nabízí jako ideální prostor pro výuku začínajících bruslařů a cyklistů.

Vedle jednoho klasického dětského hřiště zde nalezneme také jedno netradiční, jehož hlavními atrakcemi jsou pouze hrubě opracované klády připomínající nejrůznější zvířata. Jihozápadní část parku je vhodná pro klasické dětské zimní pohybové aktivity. Občerstvení a sociální zařízení přímo v parku nenajdete. Dopravní dostupnost zajišťuje tramvajová doprava z náměstí Míru.

Obr. č. 6

Hostivařský lesopark

Hostivařský lesopark je svou rozlohou nesrovnatelným se všemi zmíněnými parky širšího centra metropole. Je v podstatě nemožné ho poznat celý v průběhu jednoho dne. Svým charakterem místy připomíná volnou krajinu, kde se často střídají louky, lesy a rybníky. Středobodem této lokality je Hostivařská přehrada, která je intenzivně rekreačně využívána v průběhu celého roku. Koupání, plavání, vodní sporty v létě, bruslení, běžecké lyžování a lední hokej v zimě, to jsou hlavní aktivity, které je možné zde provozovat.

Obr. č. 7

V celém lesoparku je bezpočet dětských hřišť nejrůznějšího charakteru. Svým přírodním charakterem se park přímo nabízí pro veškeré outdoorové aktivity. Parkem vede poměrně velké množství cyklostezek, které jsou ideální pro běh a cyklistiku. Jejich povrch však často není ideální pro in-line bruslení. V tomto ohledu je příslibem právě budovaná cyklostezka na pravém břehu přehrady. Součástí tohoto projektu by měla být i restaurace s širším zázemím, která prozatím v lesoparku chybí. Dopravní dostupnost je možná od konečné metra C Háje, popř. autobusy ze zastávky Řepčická.

Obr. č. 8

KUNRATICKO - MICHELSKÝ LES

Jedna z nejrozsáhlejších zelených ploch Prahy rozkládající se mezi Thomayerovou nemocnicí v Krči a Jižním Městem. Tato lokalita nabízí pestrý profil i dostatečné množství kilometrů nejrůznějších cest a cyklostezek. Trasy vedou v naprosté většině lesem, chybí otevřené plochy. Nevýhodou může být i poměrně větší množství lidí, protože lokalita je z několika stran obklopena velkými sídlišti.

Podobně jako v hostivařském lesoparku najdete také zde množství nejrůznějších dětských hřišť. Výhodou této lokality je několik zahradních restaurací a kiosků. Oblíbená a velice zajímavá je naučná stezka. Dopravní dostupnost je ideální, doporučuji zastávku metra C Chodov.

Obr. č. 9

ĎÁBLICKÝ HÁJ

Ďáblický háj je v podstatě souvisle zalesněná plocha rozkládající se na vrchu Ládví. Charakter krajiny je částečně podobný Kunratickému lesu, jde však pouze o jeden zalesněný vrch na rozdíl od mnoha kopců, údolí a roklí v Kunraticích. Také zde najdeme několik dětských hřišť. V západovýchodním směru vede hájem cyklostezka, její využití je však pro předškolní děti dosti omezené a dle mého názoru nevhodné. Je tomu tak především kvůli nedostatečné šířce, nekvalitnímu povrchu a často velkému množství nečistot (větvě, listí...) na ní. Samostatnou kapitolou je zimní využití této lokality pro běžecké lyžování. Kombinace lesních cest a stop táhnoucích se po zasněžených polích mnoho kilometrů až ke Zdíbům je jedinečná. Různě členité terénní profily navíc zaručují nejen zajímavou a nestereotypní projížďku, ale umožní naplánovat i fyzicky náročnější trénink. Výhodou je, že při vhodných klimatických podmínkách je možné na otevřených rovných plochách bruslit. Dopravní dostupnost je dobrá. Nejvýhodnějším startovním místem je tramvajová zastávka Vozovna Kobyličky (tram. 14, 24). Nevýhodou lokality je absence jakéhokoli občerstvení.

Obr. č. 10

4. Diskuze

4.1 Potvrzení hypotéz:

H1.*Předpokládám, že více než sedmdesát pět procent vybraných mateřských škol vnímá umístění v blízkosti veřejné zeleně výhodně.*

Celých 80% z vybraných mateřských škol se vyjádřilo, že vnímá svojí polohu jako výhodnou. Zbylých 20% mateřských škol se sice v blízkosti veřejné zeleně nachází, ale nenavštěvuje ji. Argumenty uvedené ve vyhodnocení dotazníkového šetření jsou, že mají dostatečně velkou zahradu a nevidí důvod proč tam chodit a také z bezpečnostních důvodů. Nevidí tedy ve svém umístění výhodu. Tuto hypotézu jsem vyslovila proto, abych poukázala na rozpor mezi pozitivním vnímáním blízkosti veřejné zeleně a jejím vlastním aktivním využíváním. Výrazná nadpoloviční většina zkoumaných mateřských škol svou polohu blízko veřejné zeleně kvituje, přesto následně její potenciál adekvátně nevyužívají.

Hypotéza se potvrdila.

H2.*Předpokládám, že polovina z vybraných mateřských škol navštěvuje veřejnou zeleň nejvíce dvakrát týdně.*

Odpověď na tuto otázku vyplynula z dotazníkového šetření. 62% vybraných mateřských škol, které odpověděly kladně uvedlo, že veřejnou zeleň navštěvují průměrně třikrát týdně. Dotazované mateřské školy také uvedly, že se četnost návštěv liší podle aktuálních povětrnostních podmínek. Lze tedy předpokládat, že v určitých částech roku je frekvence jejich návštěv menší nebo naopak větší. 25% mateřských škol z výzkumného vzorku navštěvuje veřejnou zeleň v jejich blízkosti dvakrát týdně. 20% nenavštěvuje blízkou zeleň vůbec.

Hypotéza se nepotvrdila.

H3. *Předpokládám, že více než polovina aktivit, které jsou dětem z vybraných mateřských škol ve veřejné zeleni nabízeny, není primárně zaměřena na zdokonalování pohybových schopností a získávání nových dovedností dítěte.*

Hypotéza číslo tři se potvrdila. Učitelky z vybraných mateřských škol vypsaly mnoho zajímavých a jistě přínosných druhů činností. Pouze 19% z nich však bylo primárně zaměřeno na zdokonalování pohybových schopností a získávání nových dovedností. Jak ukázaly všechny části výzkumu, prostředí veřejné zeleně nabízí nepřeberné množství variant, které k tomuto účelu můžeme využít. Určitě je pro děti přínosnější trávit tělovýchovné chvíle v přírodě. Navíc tam mohou v době volného času jít i s rodiči. A to vše zdarma. Nemyslím si, že by v dnešní době měly mateřské školy dostatek financí na doplňování sportovního náradí. Magistrát hl.m. Prahy navíc investuje nemalou část rozpočtu do rozvoje a vybavení všech významnějších pražských parků. Zřizuje v nich nádherné a mnohostranně využitelné herní prvky, které jsou zaměřeny na obratnost dětí. Nevidím důvod, proč by měly být určeny jen pro rodiče s dětmi. Navíc se v časných dopoledních hodinách, kdy obvykle chodí mateřské školy ven, objevuje v těchto "outdoorových tělocvičnách" velmi málo lidí. (viz příloha č.

H4. *Předpokládám, že dotázané mateřské školy s dětmi cyklostezky nevyužívají.*

Výzkum tuto hypotézu jednoznačně potvrdil. Všech deset dotazovaných mateřských škol, tedy 100%, odpovědělo negativně. Nejen, že cyklostezky nevyužívají, ale ani tam s dětmi nechodí. Na základě výzkumného šetření si dovoluji tvrdit, že i pouhá procházka k cyklostezce a pozorování všeho, co se na ní odehrává, má pro děti význam. Mateřská škola by měla doplňovat funkci rodiny. Někteří rodiče nemají možnost ukázat dítěti podobné prostředí. Mateřská škola tuto možnost má. Přispívá tak nejen k většímu všeobecnému rozhledu dětí ale podporuje v nich také dodržování zdravého životního styl, ke kterému sportování patří.

H5.*Předpokládám, že pobyt v lese motivuje děti k většímu počtu druhů spontánních aktivit.*

Pravdivost páté hypotézy jsem podložila výzkumnou metodou pozorování. Z něj vyplynulo, že se děti během týdenního pozorování v lese věnovaly celkem 67 různě modifikovaným aktivitám.

Při pobytu na zahradě mateřské školy se děti věnovaly 36 různým aktivitám, což je téměř o polovinu méně. Pozorování v lese ukázalo, že děti dokáží využít mnoho věcí které kolem sebe najdou. V prostoru veřejné zeleně nenajdou prvoplánově zaměřené hračky. Musí si samy nějakou přírodninu najít a vymyslet, co s ní bude dělat. Větší trénink představivosti je zde nezpochybnitelný.

Hypotéza se potvrdila.

H6.*Předpokládám, že většina dětí bude preferovat pobyt na zahradě mateřské školy.*

K ověření mi posloužily celkem tři strukturované rozhovory vedené s patnácti vybranými dětmi ze Školičky Na zámku. Ve všech třech částech šetření děti výrazněji preferovali zahradu mateřské školy (83% - 13% ; 73% - 27%). Snad jen v poslední části strukturovaného rozhovoru, který následoval po celotýdenním projektu, není výběr tak vyhraněný. Pobyt na zahradě by si zvolilo 53% dětí.

Hypotéza se potvrdila.

H7.*Předpokládám, že celotýdenní program motivuje děti k návštěvě dané lokality s rodiči*

Sedmá hypotéza se mi potvrdila. Její pravdivost dokládají výsledky z části strukturovaného rozhovoru. Jen tři děti z patnácti by před projektem volily procházku s rodiči do lesa. Po projektu do lesa s rodiči šlo osm dětí. K výběru přibyla i varianta parku, ve kterém část projektu také probíhala. Park zvolily 4 děti.

5. Závěry

Cílem práce bylo zjistit, jak využívají mateřské školy městských a příměstských parků a cyklostezek, které se nacházejí v jejich blízkosti. Dále se předložená diplomová práce pokoušela vymezit jak často a jaké druhy aktivit jsou v parcích dětem nabízeny.

Těchto cílů se mi podařilo dosáhnout prostřednictvím dotazníkového šetření, které bylo prováděno na deseti vybraných mateřských školách.

Praktická část diplomové práce tuto metody výzkumu představuje a sumarizuje nové poznatky ní vyplývající. Dalšími metodami práce byly rozhovor s patnácti vybranými dětmi a pozorování celkem třiceti pěti dětí v prostoru zahrady a lesa. Součástí výzkumu je i týdenní projekt pro děti z mateřských škol, vytvořený speciálně k tomuto tématu.

V teoretické části bylo potřeba vymezit základní termíny, seznámit s pojmy, které s daným tématem souvisejí. Samostatné kapitoly se také věnují filozofii lesní pedagogiky. Její historii a lesním mateřským školám.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že osmdesát procent z dotázaných mateřských škol veřejnou zeleně využívá a to až třikrát týdně (62%). Nejčastěji jsou dětem v prostředí veřejné zeleně nabízeny aktivity zaměřené na poznávání a pozorování okolí, vzdělávání se v ekologické oblasti, hudební oblasti, výtvarné i sociální.

Dotazované učitelky z mateřských škol považují netradiční pohybové aktivity, jako jsou orientační hry v přírodě, lanové překážky, konstruktivní hry (stavění obydlí, mostů, překážek), teambuildingové hry nebo petanque za zajímavé i využitelné pro předškolní děti, ale samy je neprovozují. Hlavním důvodem je nedostatečná informovanost a zkušenost. Některé dotazované mateřské školy nemají adekvátní vybavení.

Výzkum také ukázal, že mateřské školy cyklostezky nevyužívají, a to ani jako pozorovatelé.

Dále se diplomová práce snaží odpovědět na stanovené hypotézy. Zkoumá spektrum činností dětí během pobytu venku, motivovanost dětí k aktivitám. Zabývá se otázkou, které venkovní lokality děti k dopoledním aktivitám v mateřské škole preferují.

Děti si během pobytu v prostředí lesa vybraly celkem šedesát sedm různých činností a jejich modifikací, zatímco na zahradě si jich vybraly celkem třicet šest.

Všechny tři metody výzkumu potvrzují, že děti jednoznačně preferují pobyt na zahradě mateřské školy než pobyt v lese.

V závěru diplomová práce seznamuje s přehledem významných pražských parků a snaží se je charakterizovat.

Z diplomové práce nelze vyvodit jednoznačné závěry a nemůžeme je použít v celorepublikovém školství, jelikož výzkumný vzorek obsahoval pouze pražské mateřské školy. Můžeme ji ale využít jako prvotní impuls k otevření debaty nad efektivním využíváním veřejné zeleně v Praze. Mateřské školy se o toto téma pravděpodobně zajímají, protože již během výzkumu mě kontaktovaly a žádaly o zaslání výsledků šetření.

Vyhodnocením získaných výsledků se mi podařilo odpovědět na stanovené otázky a posoudit pravdivost stanovených hypotéz.

Kdykoliv se děti ve mateřské škole zeptám, kam chtějí jít, odpověď je jednoznačná – zahrada. Všechny výzkumy i můj osobní pocit z nálady dětí dokládá, že pobyt v lese, parku či lesoparku je pro děti velmi významný a přínosný. Vždy odcházíme z jakéhokoli koutu přírody nabyti pozitivní energií a plni zážitků. Doufám proto, že se stále více mateřských škol bude inspirovat filozofií lesních mateřských škol a společně s dětmi budeme přírodě stále blíž.

„Příroda poskytuje ojediněle široké spektrum podnětů, které se průběžně proměňují se změnami počasí a ročního období. Děti tak mají unikátní příležitost naučit se tyto podněty vnímat, reagovat na ně a prostřednictvím vlastního prožitku pochopit souvislosti dějů v přírodě. Děti dlouhodobým pobytem v přírodě získávají velké množství na sebe logicky navazujících informací, které rozvíjí komplexní systém myšlení. Tuto komplexnost pak mohou velmi dobře uplatnit při vědecké práci, ale i v řídicích manažerských funkcích i v ekonomii. Příroda se stává přirozenou součástí jejich každodenního života, přírodní prostředí se stává důvěrně známým a přátelským, stává se součástí jejich domoviny. Pobyt dětí v přírodě posiluje fyzickou kondici, sebedůvěru, odpovědnost, posiluje sociální vazby a spolupráci a pozitivně působí na psychiku dítěte.“

(Tereza Vošahlíková, 2010)

6. Seznam použitých zdrojů

1. ADAMÍROVÁ, Jiřina. Využití automasáže ve zdravotní tělesné výchově. *Pohyb je život*. 2009, roč. 13, č. 2, s. 24.
2. BIRLEY, John. *7 prvních let života rozhoduje*. Karel Balcar. Praha : Portál, 1996. 111 s. ISBN 80-7178-109-6
3. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *K některým problémům tělesné výchovy v současné mateřské škole*. Praha: Karolinum 1998. ISBN 80-7184-497-7
4. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha: Portál, 2002. 144 s. ISBN 80-7178-693-4
5. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Didaktika tělesné výchovy nejmenších dětí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze- Pedagogická fakulta, 2007. 123 s. ISBN 978-80-7290-298-9
6. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Základní motorika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze- Pedagogická fakulta, 2006. 43 s. ISBN 80-7290-259-8
7. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Dr. Josef Raabe, 2009 ISBN 80-86307-27-1
8. HÁJEK, Bedřich. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1
9. HÁJEK, Jeroným. *Antropomotorika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze- Pedagogická fakulta, 2001. 96 s. ISBN 80-7290-063-3
10. HAVLÍNOVÁ, M., VENCÁLKOVÁ, E., a kol.: *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-061-5
11. HRONZOVÁ, M. *Vyrovňovací a kondiční cvičení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze- pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7290-500-3
12. CHOUTKA, Miroslav. *Kapitoly z teorie sportu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze- fakulta tělesné výchovy a sportu, 1984. ISBN 60-123-84
13. KIRCHNER, J., HNÍZDIL, J.: *Kondiční hry a cvičení v přírodě*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0995-3
14. KIRCHNER, J., HNÍZDIL, J.: *Orientační hry nejen do přírody*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0798-5
15. KREJČA, Filip. Sportování na městských a příměstských cyklostezkách v Praze. Praha, 2011. 85 s. Diplomová práce. Karlova Univerzita.
16. KUČERA, M., DYLEVSKÝ, I., a kol.: *Pohybový systém a zátěž*. Praha: Grada, 1997

17. MUŽÍK, Vladislav, KREJČÍ, Milada. *Tělesná výchova a zdraví*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 1997. 144 s. ISBN 80-85783-17-7
18. NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 1998. 328s. ISBN 80-7178-218-1
19. VODIČKA, J. *Příměstská krajina jako didaktický prostor*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-463-1
20. VOŠAHLÍKOVÁ, T. : *Ekoškolky a lesní mateřské školy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1
21. ZIMMEROVÁ, R.: *Netradiční sportovní činnosti*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-460-5
22. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2011-11-23]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.
23. www.priroda.cz [online]. Praha : 2011 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z [www: <www.priroda.cz>](http://www.priroda.cz).
24. www.lesypraha.cz [online]. Praha : 2011 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z [www: <www.lesypraha.cz>](http://www.lesypraha.cz).
25. www.cyklo.praha-mesto.cz [online]. Praha : 2011 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z [www: <www.cyklo.praha-mesto.cz>](http://www.cyklo.praha-mesto.cz).
26. www.lesnims.cz [online]. Praha : 2011 [cit. 2011-12-06]. Asociace lesních mateřských škol. Dostupné z [www: <www.lesnims.cz>](http://www.lesnims.cz).
27. www.mezistromy.cz [online]. Praha : 2011 [cit. 2011-12-06]. <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr>
Dostupné z [www: <www.mezistromy.cz>](http://www.mezistromy.cz).
28. www.wikipedia.org [online]. Praha : 2011 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z [www: in http://cs.wikipedia.org/wiki/Park](http://cs.wikipedia.org/wiki/Park)
Dostupné z [www: in http://cs. Wikipedia.org/wiki/Lesopark](http://cs.wikipedia.org/wiki/Lesopark)

7. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Dotazník pro pedagogy mateřských škol

DOTAZNÍK PRO PEDAGOGY MATEŘSKÝCH ŠKOL

Pohlaví:

Věk:

Délka praxe:

16. Kdo je zřizovatelem mateřské školy a jaké je její zaměření?

.....
.....

17. Kolik tříd má vaše mateřská škola a jaké je jejich uspořádání (heterogenní x homogenní)

.....
.....
.....

18. Jaký je průměrný počet dětí ve třídě?

.....
.....

19. Jaký je počet pedagogického personálu v jedné třídě v době pobytu venku?

.....

20. Jakou rozlohu má zahrada mateřské školy?

.....

21. Pokuste se blíže charakterizovat zahradu mateřské školy:

- i. členitost.....
- ii. terén.....
- iii. jehličnaté stromy.....
- iv. listnaté stromy.....
- v. keře.....

- vi. vodní plocha.....
- vii. typy povrchů.....

22. Jaká je vybavenost zahrady mateřské školy herními prvky? Vyhovuje Vám její zařízení?

.....
.....
.....
.....

23. Víte o nějaké veřejné zeleni v blízkosti vaší mateřské školy? Jaká je přibližná vzdálenost od mateřské školy?

- i. park: .....m
- ii. lesopark: .....m
- iii. les: .....m

24. Navštěvujete s dětmi veřejnou zeleň v blízkosti Vaší mateřské školy? (Pokud odpovíte záporně, pokračujte prosím otázkou č.11)

- ANO, jak často?

.....
.....

- NE, z jakého důvodu?

.....
.....

25. Jaké druhy aktivit ve veřejné zeleni provozujete?

.....
.....
.....

26. Byly by podle Vás níže uvedené aktivity využitelné pro děti z mateřské školy?

- orientační hry v přírodě: ANO/NE, proč?

.....

.....-
- lanové překážky: ANO/NE, proč? .....

.....
- konstruktivní hry (stavění obydlí, mostů, překážek...): ANO/NE, proč?.....

.....
- teambuildingové hry: ANO/NE, proč?.....

.....
- petanque : ANO/NE, proč?.....

.....
27. Vidíte výhodu v umístění mateřské školy blízko veřejné zeleně? ANO/NE, proč?

.....
28. Navštěvujete blízkou veřejnou zeleň v zimních měsících?

.....
29. Máte povědomí o vzdělávacích programech zaměřených na přírodu, které organizuje magistrát hl.m. Prahy? Znáte nějaké? Využívá je vaše mateřská škola?

.....
30. Využíváte cyklostezku nacházející se v blízkosti vaší mateřské školy k nějakým aktivitám? K jakým?

Příloha č. 2 - Desatero cykloturisty

Desatero cykloturisty

1. Respektuji, že základním pravidlem chování všech uživatelů na značených i neznačených cestách, je vzájemná ohleduplnost, bez rozdílu způsobu přepravy - pěší, cyklisté, kolečkové brusle, jízda na koni a další.
2. Budu se řídit pravidlem pravé ruky vzhledem ke všem ostatním nemotorizovaným turistům a cyklistům. Jsem si vědom toho, že lidé posuzují cyklisty obecně i podle mého chování.
3. Zpomalím, pokud se přiblížím k jiným uživatelům. Dám o sobě včas vědět pozdravem nebo zvonkem a budu předjíždět velmi opatrně. Vždy předjížděnému dám čas zareagovat na můj signál.
4. Rychlost budu mít neustále pod kontrolou. Do zatáček, zvláště na účelových a místních komunikacích, budu vjíždět s vědomím, že by se tam mohla vyskytovat překážka jakéhokoliv druhu. Zvláště v lesních úsecích si uvědomuji možnost výskytu těžební techniky, případně dočasně zhoršeného povrchu komunikace.
5. Pokud cyklotrasa překračuje komunikaci I. nebo II. třídy, budu si počínat zvláště opatrně.
6. Při svém pohybu zůstanu na určených stezkách a nebudu vjíždět mimo vymezenou trasu a ničit tak vegetaci, nebo zvyšovat potenciál možné eroze. Jsem si vědom toho, že v lese se nesmím pohybovat mimo cesty.
7. Nebudu blokovat cestu opravami defektů. Budu dbát o perfektní technický stav bicyklu a budu mít ve výzbroji minimálně náhradní duši, montážní páky, soupravu lepení a hustilku.
8. Nebudu rušit zvěř nebo dobytek.
9. Nebudu odhazovat odpadky. Co přivezu na místo odpočinku to také odvezu. Budu dbát na čistotu životního prostředí.
10. Jsem si vědom, že po značených cyklotrasách se pohybuji na vlastní nebezpečí. Budu dbát na svou osobní bezpečnost používáním brýlí, přilby, rukavic. Vždy volím trasu, která odpovídá mým schopnostem, zdraví a kondici. Budu mít vždy bidon s vhodným nápojem.

Příloha č. 3

Vyhlášení pokusného ověřování provozu integrované lesní mateřské školy Lesníček při Mateřské škole Semínko, o.p.s.

V Praze dne 4. června 2010

č.j. 10886/2010-22

Čl. 1

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) vyhláší podle § 171 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, pokusné ověřování provozu integrované lesní mateřské školy Lesníček při Mateřské škole Semínko, o.p.s., Kubatova 1/32, Praha 10-Hostivař.

Čl. 2

Výchozí situace a odůvodnění pokusného ověřování

Lesní mateřská škola (dále jen „LMŠ“) je formou předškolního zařízení, v jehož programu se většina aktivit odehrává venku, děti si hrají a učí se za každého počasí v lese, v krajině, v prostředí, které bylo po staletí pro vývoj dítěte přirozeným. Práce s dětmi je propojována s ročním obdobím. Prostřednictvím osobních zkušeností a zážitků se děti seznamují s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci, rozvíjejí pozorovací schopnosti, vnímání vlastního těla rozvíjejí sebedůvěru. V LMŠ nechybí činnosti výtvarné, zaměřené na jemnou motoriku, rozvoj řeči a školní připravenost.

Mateřské školy musí odmítat velký počet dětí. Zřízení LMŠ je jednou z možností řešení převisu poptávky po místech v mateřských školách (samozřejmě s přihlédnutím k místním podmínkám a zájmu rodičů), a to bez velkých finančních zátěží na budování nového zázemí. To je také jeden z důvodů rozvoje LMŠ např. v Německu. Současné právní předpisy neumožňují zvýšit kapacitu mateřské školy pro další děti, jejichž vzdělávání by probíhalo mimo budovu mateřské školy. Vzdělávání je možné jen za podmínky, že je k dispozici denní místnost (nejméně 4 m² na 1 dítě, 3 m² je-li ložnice oddělená¹), další prostory pro odpočinek a hygienické zařízení.

Navrhovaný projekt představuje formu integrované LMŠ, která bude využívat zázemí Mateřské školy Semínko, o.p.s. (dále jen MŠS) v areálu Toulcova dvora a také bude mít k dispozici jednu místo v prostorách Toulcova dvora. V České republice se jedná o první záměr LMŠ při mateřské škole.

¹ § 4 vyhlášky č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb.

V areálu Toulcova dvora byl, z podnětu Ministerstva životního prostředí, prováděn „Výzkum odcizování člověka přírodě“. Výzkum upozorňuje na nedostatečný kontakt městských dětí s přírodou.

Pedagogické zajištění LMŠ vyžaduje další vzdělávání pedagogických pracovníků, proto ještě před zahájením provozu lesní třídy proběhne sběr informací, zkušeností, poznatků. O prázdninách 2010 mají budoucí učitelé LMŠ naplánované návštěvy LMŠ v Německu, aby získali praxi a mohli si uvědomit výhody i rizika. Dále budou pedagogové proškoleni v lesní pedagogice v rámci studijního programu Univerzity ve Freiburgu. Pro lesní třídu bude vytvořen třídní vzdělávací plán.

Čl. 3

Obsah a cíl pokusného ověřování

Cílem pokusného ověřování je zjistit, **zda a za jakých podmínek je možné integrování lesní mateřské školy do provozu klasické mateřské školy.**

Součástí plánovaného pilotního projektu integrované LMŠ je vytvoření pedagogické koncepce a metodiky, ověření bezpečnostních a hygienických opatření, porovnání rozvoje dětí v LMŠ Lesníček a MŠS z hlediska nemocnosti, úrazovosti a školní připravenosti (v případě přijetí předškoláků).

Zpracované výstupy budou prezentovány na internetových stránkách ministerstva a SMŠ a v průběžných zprávách – přístupné všem zájemcům a využitelné pro multiplikaci LMŠ v ČR.

Na základě výsledků ověřování, resp. pokud se tato možnost osvědčí, by měl být zahájen legislativní proces novelizace právních předpisů, kterou by bylo umožněno integrování LMŠ do provozu klasické mateřské školy. Stanovení podmínek pro provoz LMŠ bude předmětem závěrečné zprávy pokusného ověřování.

Čl. 4

Charakteristika mateřské školy zařazené do pokusného ověřování

Mateřská škola Semínko, obecně prospěšná společnost

Identifikátor právnické osoby: 650 068 238

Právní forma: obecně prospěšná společnost

Adresa: Kubatova 1/32, 102 00 Praha 10-Hostivař

IZO: 150 068 247

IČ: 27 095 487

Ředitelka: Magdaléna Kapucianová

Tel: 272652171

E-mail: msseminko@seznam.cz

Mateřská škola Semínko, o.p.s., je právnická osoba, která vykonává činnost mateřské školy. Zřizovatel se zřízením lesní třídy mateřské školy souhlasí a podporuje ho. MŠS byla otevřena v roce 2004, je zaměřena na ekologickou výchovu a výchovu k udržitelnému rozvoji. Sídlí v areálu Toulcova dvora, který je Střediskem ekologické výchovy hl. m. Prahy. Program je zaměřen zejména na pobyt venku v přímém kontaktu s přírodou. MŠS není založena na rozhovorech o přírodě u obrázků, ale na přímé zkušenosti v ní.

MŠS je v současné době dvoutřídní s kapacitou 46 dětí, součástí je školní jídelna s kapacitou 60 obědů. **LMŠ Lesníček bude mít kapacitu 15 dětí.**

Školní vzdělávací program MŠS je vytvořen tak, aby vedl děti k harmonii s přírodou. Po dva roky již má odzkoušeno, že pobyt dětí po celé dopoledne venku je možný. Jeden den v týdnu pravidelně odchází učitelky s dětmi do lesa a blízkého okolí. Venku tráví celé dopoledne. Pobyt a pohybem na čerstvém vzduchu děti získávají větší tělesnou i psychickou zdatnost. Při častém pobytu venku jsou děti zdravější, jelikož nemoci se nešíří tak jako v uzavřených prostorech.

V MŠS není možné rozšířit prostorovou kapacitou pro zřízení další třídy. LMŠ bude mít k dispozici vlastní přístřešek (maringotku) pro případ nepříznivého počasí, případně bude moci využívat rozsáhlý areál a vnitřní prostory Toulcova dvora.

Čl. 5

Popis pokusného ověřování

Pokusné ověřování se povoluje na školní rok 2010/2011 a 2011/2012. Zahájeno bude 1. září 2010 a ukončeno 31. srpna 2012.

V září 2010 bude zahájen provoz dva dny v týdnu. V dubnu 2011 bude provoz rozšířen na pět dnů v týdnu, a to tak, že dva dny v týdnu bude LMŠ navštěvovat jedna skupina dětí a tři dny druhá skupina dětí. Některé děti budou chodit pět dnů v týdnu. Takto bude provoz probíhat i ve školním roce 2011/2012 a dále.

Ověřování bude probíhat v nově vzniklé integrované LMŠ Lesníček při MŠS. Od září 2010 bude v LMŠ Lesníček poskytováno vzdělávání pro skupinu 15 dětí, která bude chodit dva dny v týdnu. Od dubna 2011 vznikne druhá skupina 15 dětí, která bude chodit tři dny v týdnu, a vznikne tak možnost celotýdenní docházky. Provoz LMŠ Lesníček bude polodenní.

LMŠ Lesníček bude mít vlastní třídní vzdělávací program.

LMŠ Lesníček bude v době výdeje oběda využívat kuchyň a jídelnu s hygienickým zázemím MŠS.

Materiální, organizační a provozní podmínky školy

Prostory MŠS jsou rozděleny do 3 částí. Jednou částí je třída s hernou, a koupelnou s pěti umyvadly a pěti toaletami. V podkrovní se nachází druhá třída s koupelnou a rovněž pěti umyvadly s pěti toaletami. V přízemí je oddělená jídelna s přilehlou koupelnou se třemi toaletami a třemi umyvadly.

Mateřská škola je otevřena od 7:00 do 17:00 hodin. Provoz LMŠ bude od 8:00 do 12:00 hodin v letních měsících a od 9:00 do 13:00 hodin v zimních měsících. LMŠ bude mít vlastní program, využívat bude pouze kuchyň a jídelnu s hygienickým příslušenstvím MŠS.

Materiálové vybavení potřebné pro pobyt venku – kvalitní oblečení a obutí, batoh se svačinou a karimatkovou podložkou na sezení kdekoli – bude předem konzultováno s rodiči dětí navštěvujícími LMŠ. Skupina bude mít s sebou vozík s lékárníčkou, vodou a ev. dalším potřebným materiálem (lupy na pozorování, dalekohled, klíče k určování rostlin a živočichů). Pedagogický doprovod bude mít u sebe mobilní telefon. Děti si v batůžcích ponesou pití a svačinu z domova.

Pedagogické podmínky vzdělávání v LMŠ

Výchovu a vzdělávání dětí v LMŠ budou zajišťovat souběžně dva pedagogové. Děti zařazené do LMŠ budou ve věku 3-6 (resp. 7) let. Výchova a vzdělávání budou probíhat v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, podle Školního vzdělávacího plánu MŠS a podle Třídního vzdělávacího plánu Lesníčka.

Čl. 6

Podmínky pokusného ověřování

Pro potřeby LMŠ Lesníček bude v areálu Toulcova dvora zřízen přístřešek – dřevěná maringotka. Budou zde uloženy pomůcky, nářadí a nezbytný materiál potřebný pro první pomoc. Uvnitř maringotky budou lavice a stoly. Lavice budou i venku před maringotkou. V maringotce bude topení na pevná paliva, kde bude asistent provozu v případě potřeby topit. Každé dítě bude mít v maringotce náhradní oblečení. V případě nepříznivého počasí může LMŠ využít místnost v Toulcově dvoře.

V maringotce bude v oddělené části umístěna kompostovací toaleta a umyvadlo, voda do umyvadla bude přinášena denně asistentem provozu a pedagogy. Protože ve skupině budou dva učitelé, je kdykoli možné s dětmi dojít na toaletu ve školce, nebo na veřejnou toaletu v dalších prostorách Toulcova dvora. Voda do umyvadla musí být pitná a k dispozici by měla být v barelu (z materiálu vhodném pro pitnou vodu) s kohoutkem. (Běžně se takto používá voda k mytí rukou u WC apod. na zotavovacích akcích.)

Obědy pro lesní třídu budou zajišťovány kuchyní MŠS a vydávány budou v jídelně MŠS. Některé děti budou vyzvedávány před obědem a budou obědovat společně s rodiči v jídelně Toulcova dvora. Kapacita jídelny MŠS nebude překročena.

Čl. 7

Financování pokusného ověřování

Lesní mateřská škola má oproti klasické budově mateřské školy výrazně nižší zřizovací a provozní náklady.

Po první dva roky je projekt LMŠ Lesníček finančně zajištěn. Projekt byl finančně podpořen ze strany Magistrátu hl. m. Prahy, odboru ochrany prostředí, Ministerstvem životního prostředí a německou nadací pro životní prostředí (DBU). Další potřebné finanční prostředky budou hradit rodiče dětí.

Pokusné ověřování si nevyžádá finanční prostředky ze státního rozpočtu.

Čl. 8

Hodnocení pokusného ověřování

Věcně příslušným odborem pro řízení a vyhodnocení pokusného ověřování je odbor předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání.

Sledováním pokusného ověřování je pověřen Výzkumný ústav pedagogický v Praze (VÚP).

Ministerstvo a VÚP má možnost po předchozí domluvě s ředitelkou MŠS navštívit LMŠ Lesníček a sledovat průběh a výsledky pokusného ověřování.

MŠS zpracuje na konci školního roku 2010/2011 průběžnou zprávu, která bude obsahovat počet dětí zařazených do pokusného ověřování a zhodnocení přínosů i problémů v provozu integrované LMŠ, zprávu o úrazovosti a nemocnosti dětí (zda došlo k navýšení nebo snížení). Zprávu zašle do 31. srpna 2011 na aktuální adresu VÚP.

Na konci školního roku 2011/2012 zpracuje MŠS závěrečnou zprávu, která bude kromě zhodnocení průběhu pokusného ověřování obsahovat také návrh na podmínky provozu a organizace integrované LMŠ a návrh na potřebné úpravy právních předpisů. Závěrečnou zprávu předá do 30. září 2012 VÚP.

Struktura průběžné i závěrečné zprávy bude konzultována s ministerstvem a VÚP.

VÚP předá ministerstvu průběžnou zprávu do 30. října 2011 a závěrečnou zprávu do 30. listopadu 2012.

Čl. 9

Účinnost

Toto pokusné ověřování nabývá účinnosti dnem podpisu náměstka ministryně skupiny všeobecného, odborného a dalšího vzdělávání.

Ing. Petr Špirhanzl, v.r.
náměstek ministryně

Příloha č. 4 – Využívání parků v zimě (fotodokumentace)

Obr. č 11

Obr. č. 12

Příloha č. 5 – Celotýdenní projekt

CELOTÝDENNÍ PROJEKT “ Lesní tělocvična “

PONDĚLÍ

CÍLE:

- naučení pravidel
- seznámení s prostředím
- běh v terénu, vytrvalost
- orientace podle značek
- osvojení základních poznatků ohledně toho, co v lese využijeme a s čím si tam můžeme hrát

Vysvětlení základních pravidel, která v lese musíme dodržovat:

1. V lese bydlí zvířata a my jsme tam na návštěvě. Nebudeme tam proto křičet, abychom je neplašili a nerušili!
2. V lese nic neničíme a nelámeme.
3. Vždy musíme vidět paní učitelku a opatrujeme své kamarády.

Seznamujeme se s prostředím:

- pozorujeme okolí a snažíme se vyjmenovat vše, co kolem sebe vidíme
- podáváme kamarádovi za záda různé přírodniny, které kolem sebe najdeme, pozná co to je?
- sbíráme vše z čeho bychom mohli poskládat různé obrazy slunce, koleje, rybník, cestu
⇒ postavíme cesty k největšímu stromu v naší blízkosti a běháme podle nich
- Kam nás dovedou koleje? Na konci cesty postavíme sochu na památku našeho výletu.
(viz obr. č. 1, 2)

Obrázek č. 1p

Obrázek č. 2p

ÚTERÝ

CÍLE:

- rozvoj orientačních schopností – modifikace orientačního běhu v lese
- sociální oblast - spolupráce s druhou osobou + rozvoj komunikačních dovedností
- environmentální oblast - dodržování základních zásad chování v přírodě
- ekologie ⇒ třídění odpadu

Lesní popeláři (modifikovaný orientační běh spojený s tříděním odpadu):

- vybereme tři od sebe dostatečně vzdálené stromy a označíme je fáborem příslušné barvy (zelená pro sklo, žlutá pro plasty a modrá pro papír)
- rozmístíme po lese různé druhy recyklovatelného odpadu
- dětem rozdáme jednoduché mapy, ve kterých jsou zakresleny tři hlavní stromy a místa, kde jsme odpad položily
- úkolem dětí je orientovat se podle mapy, najít to, co do lesa nepatří a odnést to ke správnému stromu (viz obr. č. 3)

Obrázek č. 3p

STŘEDA

CÍLE:

- rozvoj rychlostních schopností, zlepšování funkcí hlubokého stabilizačního systému těla, zdokonalování dovedností (běhání, skákání, chytání, házení)
- osvojení názvů stromů, keřů, zvířat a přírodních materiálů, které v parku najdeme
- podpora důvěry a kamarádství

Džungle v parku

- vytvoření překážkové dráhy s využitím materiálu, který kolem sebe najdeme + slackline – přeskoky, přezení, podlezení, přejití, obejití, chycení hozeného předmětu, hod na cíl
- nejdříve si děti najdou a nanosí materiál, který na stavbu dráhy použijeme, poté si ji samy několikrát projdou
- s pomocí dvou kamarádů si zkusí dráhu projít se zavřenýma očima

Obrázek č. 4p

Obrázek č. 5p

ČTVRTEK

CÍLE:

- seznámení s termínem cyklostezka
- získání povědomí o tom, jaké činnosti můžeme na cyklostezce provozovat
- informovat o bezpečnostních pravidlech na cyklostezce

Procházka na cyklostezku:

- sledujeme kdo na cyklostezce sportuje
- pozorujeme jaké druhy činností tam lidé provozují
- seznamujeme se s pravidly na cyklostezce
- povídáme si o tom, jaké pohybové aktivity už děti samy umí a jestli by taky mohli jít na cyklostezku
- rozvíjíme debatu o tom, s kým, kdy a proč bychom na cyklostezku měli chodit

Obrázek č. 5p

Obrázek č. 6p

PÁTEK

CÍLE:

- rozvoj obratnostních schopností, koordinace všech částí těla
- seznámení s používáním lan v přírodě
- spolupráce, komunikace, vyjadřování – určování směru a polohy

Pavoučci:

- navázání různých druhů lanových překážek – kříž, pavoučí síť, bludiště, lanový most, lano k podlezení, přezení, přeskočení ⇒ na různých částech překážek jsou navázány zvonky a rolničky, děti tak mají kontrolu své úspěšnosti
- děti dostanou instrukce a pak si mohou samostatně překážky prolézat a kontrolovat si úspěšnost lezení podle zvukového signálu

Obrázek č. 7p

Obrázek č. 8p

Příloha č. 6 – Výčet nejčastěji zmiňovaných aktivit v blízké veřejné zelení.

- hra na různé honičky
- závody v hodu
- závody ve skoku
- prolézání dřevěného hradu
- houpání se na houpačkách
- procházení se
- jízda na odrážedlech
- jízda na motorkách
- jízda na kolobežkách
- například běhání,
- hry na schovku
- konstruktivní hry
- pozorování, turistika
- lovení členovců ve vodě a v trávě
- jejich určování,
- pracovní činnosti
- výtvarné činnosti
- čtení či vyprávění příběhů,
- krmení ptáků v zimě,
- hrabání a sběr listí,
- volné hry
- sběr přírodnin
- ekologická výchova
- skoky přes něco
- zpěv stromům

Příloha č. 7 - Fotodokumentace k pozorování spontánních aktivit dětí v lese

Obr. 13

Obr. č. 14

